POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2023

PETR MAREK

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra soukromého práva

Rodinná domácnost podle Občanského zákoníku

Diplomová práce

Family household according to the Civil Code

Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE
JUDr. Miroslav DUDA

AUTOR PRÁCE
Bc. Petr MAREK

PRAHA
2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 31. 8. 2023

……

Bc. Petr MAREK

Poděkování

Děkuji JUDr. Miroslavu Dudovi, vedoucímu mé diplomové práce, za odborné vedení, cenné rady, informace, ochotu, pomoc a čas, který mi věnoval při konzultacích. V neposlední řadě děkuji své rodině za podporu a obětavou pomoc.

Anotace

Diplomová práce na téma „Rodinná domácnost podle Občanského zákoníku“ se zaměřuje na pojem právní ochrany institutu „rodinná domácnost“ a „obvyklé vybavení rodinné domácnosti“ z hlediska vzniku možných kolizí a jejich způsobů řešení, a to nejen s ohledem na historické souvislosti, ale také na evropské standardy a současné závěry z rozhodovací praxe soudů. Jsou zde definovány pojmy společná domácnost a rodinná domácnost, a jejich ukotvení v právním systému České republiky. Zároveň je v práci kladen akcent na manželství a jeho právní úpravu, jež tvoří základ rodinné domácnosti. V závěru práce je vymezen cíl práce, kterým je analyzovat, zda se postavení slabší strany v manželství z hlediska její ochrany po rekodifikaci díky novým institutům chránícím rodinnou domácnost zlepší.

Klíčová slova

Rodina * rodinná domácnost * ochrana obydlí * zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník * vznik rodinné domácnosti * obvyklé vybavení rodinné domácnosti * základní vybavení rodinné domácnosti * ochrana rodinné domácnosti * kolize * řešení kolizí

Annotation

The diploma thesis on the topic "Family household according to the Civil Code" focuses on the concept of legal protection of the institute "family household" and "ordinary equipment of the family household" from the point of view of possible conflicts and ways of solving them, not only with regard to historical contexts, but also to European standards and current conclusions from the decision-making practice of courts. The concept of joint household and family household is defined here, and its anchoring in the legal system of the Czech Republic. At the same time, the work emphasizes marriage and its legal regulation, which forms the basis of the family household. At the end of the work, the goal of the work is defined, which is to analyze whether the position of the weaker party in marriage in terms of its protection will improve after the recodification thanks to the new institutions protecting the family household.

Keywords

Family * family household * home protection * Act No. 89/2012 Coll. Civil Code * creation of a family household * usual equipment of a family household * basic equipment of a family household * protection of the family household * collision * resolution of collisions

Obsah

Úvod 8

1. Historický vývoj soukromého práva ve vztahu k rodině a pojmu Společná domácnost, Rodinná domácnost 10

1.1 Obecný zákoník občanský ze dne 1. června 1811, č. 946/1811 Sb. 10

1.2 Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném 12

1.3 Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník 13

1.4 Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník 13

1.5 Zákon o rodině č. 210/1998 Sb. 15

1.6 Současná právní úprava dle zákona č. 89/2012 Sb. 15

2. Vymezení základních pojmů 17

2.1 Rodina 17

2.2 Manželství 18

2.3 Registrované partnerství 21

2.4 Osvojení dítěte 25

2.5 Vztahy mezi druhem a družkou 29

2.6 Osoba blízká 31

2.7 Domácnost 33

2.8 Společná domácnost 34

2.9 Rodinná domácnost 34

3. Vznik a trvání rodinné domácnosti 37

3.1 Obvyklé vybavení rodinné domácnosti 38

3.2 Základní vybavení rodinné domácnosti 43

3.3 Ochrana rodinné domácnosti 44

3.4 Dobrovolná a nedobrovolná odluka 46

3.5 Zánik rodinné domácnosti 48

3.6 Trvalost soužití a rodinná domácnost 49
4. Srovnání rodinného práva v rámci některých států Evropské unie 50
4.1 Německo 51
4.2 Polsko 52
4.3 Itálie 54
5. Rodinná domácnost dle slovenského práva 56
6. Rodinná domácnost – současná právní judikatura 61
7. Úvahy „De lege lata“ a náměty „De lege ferenda“ 66
Závěr 68
Seznam použité literatury 70

Úvod

Pro svou závěrečnou diplomovou práci jsem si zvolil téma „Rodinná domácnost podle Občanského práva“. Téma jsem si vybral, protože do června roku 2021 jsem žil se svou manželkou a dvěma nezletilými dětmi v rodinné domácnosti. S manželkou jsme se společně podíleli na úhradě veškerých výdajů, na společné péči o děti a naše společné obydlí se sestávalo z obvyklého vybavení domácnosti. Moje manželka byla pro mě osobou blízkou a naše soužití bylo založeno na vzájemných kompromisech, tolik nezbytných pro fungování vztahu. Bohužel v tuto dobu se náš názor na společné soužití začal rozcházet, a to tak zásadně, že jsme se rozhodli žít odděleně a zažádali o rozvod. Musel jsem projít náročnými životními etapami, při nichž jsem řešil soudní cestou péči o děti na období před i po rozvodu, samotný rozvod a poté vypořádání společného jmění manželů. To byl jeden z momentů, kdy jsem si uvědomil, že téma rodinné domácnosti se mě zásadně dotýká, budu jej muset osobně řešit, a proto jsem se rozhodl o něm dozvědět co nejvíce. Záhy jsem zjistil, že s některými pojmy, jež jsou uvedeny v práci, jsem se již v průběhu svého života setkal, jsou mi blízké a je třeba si je znovu připomenout nebo zopakovat. Některé pojmy pro mě byly zcela nové nebo jsem o jejich podstatě věděl jen velmi málo. Rád bych poukázal na nejdůležitější pojmy, vztahy a legislativu a seznámil s nimi čtenáře, kteří se s touto částí rodinného práva ještě nesetkali, a umožnil jim ucelenější pohled na specifickou oblast soukromého práva. Stejně tak bych svou prací rád poskytl ucelený pohled těm, kteří se mohou ocitnout v podobně nelehké životní situaci, v jaké jsem se nacházel já osobně.

Oblast Soukromého práva umožňuje v právním vztahu všem stranám určitou smluvní volnost a možnost odchýlení se od samotného znění zákona. Občanský zákoník do této oblast soukromého práva patří. Stejně tak můžeme využít toto pravidlo i pro rodinné právo, které zákonodárce vložil do nového občanského zákoníku jako samostatnou část, tedy přesné znění ČÁST DRUHÁ – RODINNÉ PRÁVO při rekodifikaci v roce 2012.

Využitím zásady principu subsidiarity budeme postupovat v případě, kdy právní otázka není přímo upravena samostatnou částí rodinného práva. V těchto

situacích použijeme obecný výklad soukromého práva tak, jak je stanoveno v zákoně.

Při výběru tématu mé diplomové práce mi motivací byl osobní zájem o uvedenou problematiku. Získal jsem hlubší znalosti, které mi nakonec pomohly k přestání nepříjemné životní situace. Díky mému rozšíření si pohledu na rodinné právo, pro mě moje nelehká životní situace dopadla dobře a v současné době tvořím rodinnou domácnost se svými dvěma dětmi, které mám svěřeny do výhradní péče.

Cílem mé diplomové práce je porovnat nový občanský zákoník a předchozí občanský zákoník z hlediska rodinného práva. Taktéž částečně nahlédnout do historického vývoje občanského zákoníku a samostatných zákonů pojednávajících o rodině a rodinné právu. Ve své práci se zaměřím na české rodinné právo a komparaci s evropskými standardy. S použitím odborné literatury, legislativních textů, judikatury a svými poznatky z dosavadního osobního života rozšířím tuto práci o kvalitní impulsy, které mají ambici pomoci laické veřejnosti lépe a srozumitelněji pochopit tuto část rodinného práva.

První kapitola je věnována historickému vývoji soukromého práva a historickému vzniku pojmu Rodinná domácnost. V druhé kapitole se zaměřím na terminologii a základní pojmy rodinného práva, které jsou obsahem diplomové práce. Tyto základní pojmy budou srozumitelně popsány tak, aby byly snadno srozumitelné a pochopitelné i pro laika. Třetí kapitola se bude věnovat současné úpravě rodinného práva platné od roku 2014 a nově užitému termínu rodinná domácnost. Zde popíši vznik, trvání i zánik rodinné domácnosti, a budu definovat základní vybavení rodinné domácnosti a obvyklé vybavení rodinné domácnosti. Taktéž se zde zaměřím na ochranu rodinné domácnosti a objasnění dobrovolné a nedobrovolné odluky. Čtvrtá kapitola bude zaměřena na srovnání rodinného práva v rámci některých států Evropské unie, pátá kapitola na přiblížení rodinné domácnosti podle slovenského práva. V šesté kapitole se zaměřím na současnou českou právní judikaturu a soudní praxi. V sedmé kapitole budou mé úvahy „De lege lata“ a návrhy „De lege ferenda“.

1. Historický vývoj soukromého práva ve vztahu k rodině a pojmu Společná domácnost, Rodinná domácnost

Tisíce let a tisíce právních norem stojí za kompletním vývojem práva do současné podoby. Výrazný vliv na vývoj a charakteristiku rodinného práva mělo právo založené na víře, předně pak na právech, která si prosazovala katolická církev. Křesťanská morálka předestřela řadu morálních, etických a právních problémů, jako rozpad manželství, potraty nebo v současné době tolik diskutované registrované partnerství či manželství partnerů stejného pohlaví. Z historického hlediska, co se rodinného práva týče, došlo k řadě změn souvisejících s jednotlivými členy rodiny, a to nejen v jednotlivých rolích, ale i v oblasti majetkového a dědického práva. Tento vývoj šel ruku v ruce právě se skutečností, že rozpad manželství či partnerství je běžnou součástí dnešních partnerských životů. Tak jak se vyvíjely právní normy, vyvíjelo se pojmosloví. Pojem společná domácnost byl poslední právní úpravou občanského práva doplněn či vytlačen pojmem rodinná domácnost.

1.1 Obecný zákoník občanský ze dne 1. června 1811, č. 946/1811 Sb.

První obecný občanský zákoník platný na našem území byl přijat za Josefa II. (1786); tento tzv. josefínský občanský zákoník obsahoval pouze obecnou část a rodinné právo. Celkově bylo obecné právo občanské kodifikováno na počátku 19. stol. v podobě Obecného zákoníku občanského ze dne 1. června 1811, č. 946/1811 Sb., který v Rakousku a Lichtenštejnsku, i po řadě novel a dalších změn, platí v různých podobách dosud.[1]

Ve vztahu k pojmu rodinná domácnost lze uvést, že v Obecném zákoníku občanském se užívá výrazu manželská domácnost. Konkrétně pak v § 758, který pojednává o dědickém podílu, k němuž podle tohoto ustanovení náleží pozůstalému manželu jako přednostní odkaz movité věci patřící k manželské domácnosti.[2] O manželské domácnosti hovoří i částečná novela k obecnému

[1] Důvodová zpráva, *zákon č. 89/2012 Sb.,občanský zákoník,* v posledním znění
[2] Zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud., *Obecný zákoník občanský* ve znění k 1. 1. 1917, § 758

zákoníku občanskému z roku 1914, která zachovává téměř totožné znění užité v obecném zákoníku občanském.[3]

V obecném zákoníku občanském z roku 1811 je uveden i pojem společná domácnost. § 1101 se vyjadřuje k uplatnění zástavního práva pronájemce na majetek nájemce nebo členů jeho rodiny žijících s ním ve společné domácnosti.[4] Obdobné vyjádření práva bylo zachováno v císařském nařízení č. 69 z roku 1916 jímž byla vydána již třetí částečná novela k obecnému zákoníku občanskému.[5]

Srovnáním právních norem devatenáctého století lze nalézt pojem společné domácnosti i v trestním právu, konkrétně pak v § 463 Krádeže a zpronevěry mezi manžely nebo blízkými ve společné domácnosti, v němž se hovoří o tom, že trestat za takové protiprávní jednání lze pouze tehdy, když o to požádá hlava rodiny.[6]

Pojem společná domácnost se dá také najít v zákoně 153/1923 Sb., kterým se upravují některé služební poměry četnictva a některé četnické požitky, zejména odpočivné a zaopatřovací, kde v §§ 49 a 70 se hovoří o vdovském důchodu a úmrtném a nároku na ně, který přísluší pouze té vdově, která žila se zemřelým ve společné domácnosti.[7]

Doba meziválečná a poválečná byla v rámci právních úprav rodinného práva velmi komplikovaná a prakticky neúspěšná co se do aplikace řady návrhů zákonů týče. Neúspěšné kodifikační pokusy obecného zákoníku občanského v rámci rodinného práva byly poznamenány konzervativními názory zakládajícími se na víře, tak i právním dualismem, který na území českých zemí nastal a v neposlední řadě snahou o úpravu majetkových poměrů v manželství a rodinných vztahů, což se ukázalo v návaznosti na některá právní ustanovení hovořící o patriarchální rodině jako téměř nemožné.

---

[3] Císařské nařízení č. 276/1914 Ř. z., *částečná novela k obecnému zákoníku občanskému* ve znění k 1. 1. 1917*, § 69*

[4] Zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud.*, Obecný zákoník občanský* ve znění k 1. 1. 1917, § 1101

[5] Císařské nařízení č. 69/1916 Ř. z., *částečná novela k obecnému zákoníku občanskému,* ve znění k 1. 4. 1916*, § 139*

[6] Zákon č. 117/1852 Ř. z., *o zločinech, přečinech a přestupcích* ve znění k 1. 9. 1852, § 463

[7] Zákon. č. 153/1923 Sb., *kterým se upravují některé služební poměry četnictva a některé četnické požitky, zejména odpočivné a zaopatřovací* ve znění k 1. 1. 1920

Rodinné právo bylo za socialismu upraveno samostatně. Charakteristickým pro něj byl paternalistický přístup, tedy především snaha státu zasahovat do výchovy dětí.

1.2 Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném

V oblasti soukromého práva došlo nejprve k oddělení rodinného práva od obecného práva občanského, a to zákonem č. 265/1949 Sb., o právu rodinném.[8] Tento zákon byl dle zákonodárců vytvořen, aby byly dány předpoklady pro vznik manželství, které mělo být založeno zákonným způsobem. Zákon měl sloužit zájmům všech členů rodiny, a tak jak bylo za socialismu zvykem, především celé společnosti. Zákon upravoval řadu náležitostí, co se rodiny týče, přičemž společná domácnost se zde vyskytuje ve třech paragrafových ustanoveních. Prvně se s tímto pojmem setkáme v § 19, který přesně uvádí: *„O uspokojení potřeb rodiny manželstvím založené jsou povinni pečovat oba manželé podle svých sil a podle poměru svých výdělečných a majetkových možností. Poskytování prostředků může být vyváženo zčásti nebo zcela osobním výkonem péče o děti a společnou domácnost“.*[9]

Zákon o právu rodinném nově přiznával oběma manželům rovnoprávné postavení, čímž jim zaručoval stejná práva a povinnosti.[10] Takové pojetí lze chápat jako definitivní ukončení dosavadní nadřazenosti manžela jako hlavy rodiny, kterou stanovil obecný občanský zákoník z roku 1811. Zákon tedy obhajoval deklarované právo rovnosti obou pohlaví zakotvené v Ústavě z roku 1948.[11] Taková změna zcela určitě znamenala i změnu ve vnímání společného majetku, lépe společné domácnosti. I přesto se tento pojem v zákoně vyskytuje pouze třikrát.

To, jakým dílem se manželé starali o společnou domácnost, bylo rozhodné i při rozvodu manželství, které ovšem nebylo v době socialismu jednoduché. Při rozvodovém řízení se přihlíželo také na zájmy společnosti.

---

[8] Důvodová zpráva, *zákon č. 89/2012 Sb.,občanský zákoník,* v posledním znění
[9] Zákon č. 265/1949 Sb., *o právu rodinném* ve znění k 1. 9. 1959, § 19
[10] Zákon č. 265/1949 Sb., *o právu rodinném* ve znění k 1. 9. 1959, § 15
[11] Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., *Ústava Československé republiky* ve znění k 9. 6. 1948, § 1

Osobní zájmy manželů jako by byly upozaděny. Rozvod se tak uplatňoval pouze u hluboce a trvale rozvráceného manželství, neschopného pokračovat v plnění své funkce.[12] V takovém případě se při určení míry přičinění přihlédne v souladu s § 28 odst. 2 z. č. 265/1949 zdali některý z manželů osobně pečoval o děti a společnou domácnost.[13] Společnou domácnost užili zákonodárci ještě v § 40, který hovoří o dítěti a jeho povinnosti přispívat na společnou domácnost v případě, že má příjmy z vlastní práce.[14]

1.3 Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník je v rámci užití pojmu společná domácnost prakticky totožný jako obecný občanský zákoník. V souvislosti s tímto zde pojednává o dědictví a právech pronajímatele bytu při zajištění nájemného. Nově se klade důraz na společnou domácnost při vysvětlení pojmu osoby blízké v § 17 tohoto zákona, kde se podle druhého odstavce dá za osobu blízkou považovat nejen osoba manžela, či osoby s ním či manželem příbuzné, ale i jiné osoby žijící ve společné domácnosti.[15]

1.4 Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině a zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

Společná domácnost se v zákoně o rodině nově zdůraznila v několika paragrafových zněních. Tak jako dříve upravoval zákon o rodině povinnosti dětí žijících ve společné domácnosti s rodiči, případně s pěstouny, především pak zdůraznil povinnost obou manželů pečovat o společnost domácnost stejným dílem. Nejednalo se však o zabezpečení finanční. Důraz byl v § 19 odst. 2 tohoto zákona kladen na skutečnost, že: *„Poskytování peněžních a jiných prostředků na*

---

[12] VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. České právní dějiny. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-127-4.
[13] Zákon č. 265/1949 Sb., *o právu rodinném* ve znění k 1. 9. 1959, § 28
[14] Zákon č. 265/1949 Sb., *o právu rodinném* ve znění k 1. 9. 1959, § 40
[15] Zákon č. 141/1950 Sb., *občanský zákoník* ve znění k 1. 1. 1966

náklady společné domácnosti může být zcela nebo zčásti vyváženo osobní péčí o společnou domácnost a děti.“[16]

Zákon o rodině upravil nově majetkové vztahy mezi manželi. Ty byly přeřazeny do kompetence občanského zákoníku. Dosavadní zákonné majetkové společenství se přeměnilo na bezpodílové spoluvlastnictví manželů. Zákonodárci si toto rozhodnutí odůvodnili tak, že bezpodílové spoluvlastnictví manželů je prakticky úpravou osobního vlastnictví, tedy že je třeba, aby bylo přeneseno do občanského zákoníku, čímž byla rozbita koncepce majetkového společenství manželů.[17]

Občanský zákoník vedle bezpodílového spoluvlastnictví manželů zcela odděleně upravoval společné užívání bytu manželi a společné užívání pozemku manželi. Přenesení některých částí z rodinného práva do občanského práva, konkrétně pak úprava bezpodílového spoluvlastnictví manželů nesla nadále rysy spíše rodinné. Pojem společná domácnost byl pro rozhodování o vyrovnání manželů stále zásadní, jestliže § 149 odst. 3 uvedeného zákona, ukládá soudu při vypořádání přihlédnout k tomu, „jak se kdo „zasloužil“, a „k péči o společnou domácnost“.[18]

Občanský zákoník nově definoval zcela přesně pojem domácnost, která byla tvořena fyzickými osobami, které spolu trvale žijí a společně hradí náklady na své potřeby.[19]

Dále občanský zákoník pojem společné domácnosti užívá při záležitostech dědictví, zajištění nájemného, škodě na zdraví a majetkových práv manželů, jak je uvedeno shora.

---

[16] Zákon č. 94/1963 Sb., *Zákon o rodině* ve znění k 1. 1. 2013 § 19 odst. 2
[17] HRUŠÁKOVÁ, Milada a kol. *Zákon o rodině komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN-80-7179-912-2.
[18] HRUŠÁKOVÁ, Milada a kol. *Zákon o rodině komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN-80-7179-912-2.
[19] Zákon č. 40/1964 Sb., *občanský zákoník* ve znění k 1. 1. 2013 § 115

1.5 Zákon o rodině č. 210/1998 Sb.

K pojmu společná domácnost nelze ani v tomto zákoně dohledat řádný výklad. I přesto, že tento zákon byl novelou zákona o rodině z roku 1963, v pojmosloví nezaznamenal žádných změn. Upraveny však byly poměry mezi rodiči a dětmi a jejich vzájemnou vyživovací povinností a dále velmi výrazně posílila ochranu majetku nezletilých dětí.

K výkladu pojmu společná domácnost se nadále vycházelo z judikatury jako například rozhodnutí Nejvyššího soudu, 21 Cdo 4795/2009 v jehož právní větě se uvádí, že „*Společná domácnost předpokládá soužití dvou či více osob ve spotřebním společenství, v němž jednotliví členové přispívají podle svých schopností a možností k úhradě společných nákladů a k obstarávání společných potřeb. Společné uhrazování nákladů na potřeby členů společné domácnosti nemusí znamenat jen poskytování finančních prostředků, ale může spočívat též v poskytování materiálních výhod plynoucích z péče o společnou domácnost. Soužití ve společné domácnosti nebrání, bydlí-li její členové ve více bytech, jestliže spolu trvale žijí a jestliže společně uhrazují náklady na své potřeby.*“[20]

1.6 Současná právní úprava dle zákona č. 89/2012 Sb.

Pojem rodinná domácnost se poprvé objevuje v nové úpravě soukromého práva, konkrétně v novém občanském zákoníku, nikoli však jako definice. Tento zákoník zahrnuje řadu oblastí soukromého práva, které dosud stály samostatně a uzavírá je do jednoho celku. Tomu odpovídá rozsáhlost této právní normy, která pohltila i rodinné právo.

Podle Hrušákové a Králíčkové[21] nelze, především s ohledem na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, zejména k článku 8 Evropské úmluvy lidských práv chránícímu soukromí a rodinný život, rodinu vnímat tradičně tak, jak ji definoval obecný zákoník občanský, ale daleko šířeji, jako jakýkoliv, a to

[20] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2012 sp. zn. 21 Cdo 4795/2009

[21] KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milada HRUŠÁKOVÁ, Lenka WESTPHALOVÁ a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975) Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-795-8.

i zcela neformální poměr nejméně dvou lidí, bez ohledu na věk a pohlaví, mezi kterými existuje citové pouto a mnohdy také rodinná domácnost.

Nejvyšší soud vymezil pojem rodinná domácnost ve svém rozhodnutí ze dne 24. ledna 2019 když uvedl, že zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, neobsahuje definici rodinné domácnosti, avšak je možné vyjít z definice formulované komentářovou literaturou. Podle ní je rodinnou domácností společenství tvořené manžely, případně dalšími osobami trvale spolu žijícími ve společném obydlí a společně hospodařící. Nejvyšší soud tak navázal na definici společné domácnosti podle občanského zákoníku platného do 31. prosince 2013.[22]

[22] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 01. 2019 sp. zn. 26 Cdo 3382/2017

2. Vymezení základních pojmů

Některé základní pojmy ve vztahu k rodinnému právu nejsou zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ani žádnými jinými právními předpisy upraveny. Jejich výklad lze získat z odborné literatury, judikatury či odborných komentářů právních norem. Tyto pojmy musí být vykládány v souladu s § 1 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který zní: „*Ustanovení právního řádu upravující vzájemná práva a povinnosti osob vytvářejí ve svém souhrnu soukromého právo. Uplatňování soukromého práva je nezávislé na uplatňování práva veřejného.*“[23] Z uvedeného vyplývá, že pokud daný pojem je upraven jak v soukromém právu, tak v právu veřejném, bude kladen důraz na interpretaci pojmu, který se vztahuje k soukromému právu.

2.1 Rodina

Chceme-li charakterizovat pojem rodinná domácnost, musíme si nejdříve charakterizovat jednotlivé části tohoto slovního spojení. V českém právním řádu není pojem rodiny jednoznačně definován. V roce 2012 byl přijat nový občanský zákoník s účinností od 1. ledna 2014, který nahradil jak původní zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, tak i některé další právní předpisy včetně zákona č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, který upravoval rodinné právo.

Z pohledu sociologie můžeme rodinu definovat jako skupinu osob, které jsou navzájem propojeni pokrevními svazky, manželstvím nebo obdobným právním vztahem mezi které můžeme zařadit registrované partnerství nebo adopci. Nejdůležitějším posláním rodiny je pečovat a chránit, zejména ty své členy, kteří se o sebe nemohou postarat sami. Základní rodinu tvoří muž, žena a jejich děti. Do rozšířené rodiny pak patří prarodiče, tety, strýcové, bratranci a sestřenice. Dále existuje neúplná rodina pouze s jedním rodičem.

Rodinu lze definovat jako nejmenší, základní a zároveň nejdůležitější společenskou skupinu na světě, která má své funkce. Pod pojmem rodina si většina lidí představí matku, otce a děti, babičku, dědu, tety, strýce, bratrance,

[23] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 1

sestřenice. Rodina má v životě každého člověka zásadně důležitou úlohu. Během našeho života se struktura rodiny neustále mění. Rodina je specifická svou proměnlivostí, která je založena na řadě životních událostí, jako je narození dítěte, rozvod nebo úmrtí. Rodinu lze definovat jako přirozené soužití vzájemně blízkých osob, které spolu dobrovolně žijí a sdílí určitý prostor.

Pojem rodina nalezneme i v Listině základních lidských práv a svobod a to konkrétně v článku 32 v bodě 1, kde je uvedeno: *„Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.“*[24] nebo v § 3 odst. 2 písm. b), zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, kde je uvedeno: *„Soukromé právo spočívá zejména na zásadách, že rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany.“*[25]

Lze tedy dovodit, že rodinu můžeme chápat nejen jako tradiční rodinu tvořenou manželstvím nebo rodičovstvím mezi mužem a ženou. V současnosti můžeme za rodinu považovat i soužití osob stejného pohlaví.

2.2 Manželství

Uzavření manželství lze považovat za velmi významnou životní událost. I z tohoto důvodu jsou snoubenci běžně před uzavřením manželství, kromě výběru vhodného protějšku, velmi pozorní i při činění jednotlivých formálních úkonů, které samotnému vyřčení kladné odpovědi na otázku oddávající osoby předcházejí. I přesto, že snoubenci učiní vše, co je nutné, nemusí to být zárukou, že výsledkem jejich snahy bude platné manželství, které vyvolá statusové a s ním spojené následky. K pochybení vedoucímu i ke zdánlivému manželství totiž může dojít ze strany matričního úřadu, a to aniž by manželé (resp. osoby, které uzavřely zdánlivé manželství) měli jakákoliv tušení.

Legální definice manželství je uvedena v ustanovení § 655 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, dle kterého: *„Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem*

[24] Usnesení č. 2/1993 Sb., *předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky* v posledním znění, čl. 32
[25] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 3

manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.“[26] Manželství je právním vztahem, který má povahu právního stavu, což znamená, že již s jeho vznikem, trváním i zánikem je spojena, často existenčně, řada dalších významných právních vztahů například společná majetková práva, včetně spoluvlastnictví a povinnosti, určování otcovství, sukcese v případě smrti (dědění či přechod jiných majetkových práv) atd.[27]

Co do formy sňatku zná občanský zákoník sňatek občanský a církevní. Pro sňatek občanský platí dle ustanovení § 657 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, že: „*Projeví-li snoubenci vůli, že spolu vstupují do manželství, osobně před orgánem veřejné moci provádějícím sňatečný obřad v přítomnosti matrikáře, jedná se o občanský sňatek*.“[28] Sňatečný obřad je veřejný, slavnostní a činěn v přítomnosti dvou svědků dle § 656 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, přičemž náležitost slavnostnosti sňatečného obřadu a nutná přítomnost dvou svědků jsou vnímány spíše jako tradiční a formální institut, který nemá přímý vliv na platnost či neplatnost jednání.[29] Sňatečný obřad se v případě občanského sňatku koná na místě, které k tomu určí orgán veřejné moci provádějící sňatečný obřad a přihlíží při tom vůli snoubenců dle § 663 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Výslovně je tedy stanoveno, že vůle snoubenců (zvláštní přání, pokud jde o vhodné místo obřadu) má být pro úřad relevantním zřetelem.[30]

Co do způsobu vzniku manželství je zcela podstatný projev vůle snoubenců, tedy muže a ženy, kteří hodlají vstoupit do manželství. Projev musí být svobodný, plně souhlasný a musí z něj být zřejmé, že snoubenci do daného manželství dobrovolně vstupují. „*Manželství se uzavírá tak, že osoba jednající za orgán veřejné moci, anebo osoba, která jedná za orgán oprávněné církve, položí snoubencům jako oddávající otázku, zda spolu chtějí vstoupit do manželství; kladnou odpovědí obou snoubenců vznikne manželství. Manželství vznikne*

[26] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 655
[27] Nález Ústavního soudu ze dne 23. 8. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 16/15
[28] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 657
[29] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 656
[30] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 663

i jinak, je-li zřejmé, že snoubenci prohlašují svou sňatečnou vůli", jak je uvedeno v § 659 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.[31]

I v případě, že manželství vzniklo a vyvolalo tak veškeré právní následky s tím spojené, je možné, aby jej soud na návrh každého, kdo na tom má právní zájem, prohlásil za neplatné, pokud uzavření bránila některá ze zákonných překážek viz ustanovení § 680 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Nabytím právní moci rozsudku, kterým takto soud rozhodl, se ve statusových otázkách hledí na manželství, jako kdyby nikdy neexistovalo a v aspektech majetkových a rodičovských je dále postupováno jako v případě rozvodu dle ustanovení § 686 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dle § 681 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník věta druhá je uvedeno: *„Bylo-li manželství prohlášeno za neplatné, považuje se za neuzavřené."*[32]

Pro sňatek církevní platí dle ustanovení § 657 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, že: *„Projeví-li snoubenci vůli, že spolu vstupují do manželství, osobně před orgánem církve nebo náboženské společnosti oprávněné k tomu podle právního předpisu (dále jen „oprávněná církev"), jedná se o církevní sňatek."*[33] Sňatečný obřad se v případě církevního sňatku uskutečňuje na místě určeném vnitřními předpisy oprávněné církve dle § 663 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Dalším specifikem u církevního sňatku je ustanovení § 666 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, kde je uvedeno v odst. 1) *„Má-li být uzavřen církevní sňatek, musí snoubenci nejprve předložit oddávajícímu osvědčení vydané matričním úřadem, v jehož správním obvodu má být manželství uzavřeno. Osvědčení musí obsahovat potvrzení o tom, že snoubenci splnili všechny požadavky stanovené zákonem pro uzavření manželství. Od vydání tohoto osvědčení do sňatečného obřadu nesmí uplynout více než šest měsíců.* A následně v odst. 2) *„Byl-li uzavřen církevní sňatek, je oddávající povinen do tří pracovních dnů od uzavření manželství doručit matričnímu úřadu, v jehož správním obvodu bylo manželství uzavřeno, protokol o uzavření manželství*

[31] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 659
[32] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 681
[33] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 657

s uvedením skutečností podle jiného právního předpisu.""[34] Je tedy zřejmé, že uzavření církevního sňatku je administrativně a časově náročnější

Dle § 670 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník uvádí v odst. 1) *Byl-li uzavřen občanský sňatek, nemají následné náboženské obřady právní následky*. Oproti tomu je uvedeno v odst. 2) *„Byl-li uzavřen církevní sňatek, nelze následně uzavřít občanský sňatek."*[35]

Manželství lze popsat jako trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanovuje zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc. Manželství vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem muže a ženy (snoubenců), hodlajících vstoupit do manželství, že do tohoto manželství stupují zcela dobrovolně.

2.3 Registrované partnerství

Typickým příkladem zákonem uznaného soužití osob stejného pohlaví je registrované partnerství. Od roku 2006 mohou páry stejného pohlaví v České republice uzavřít tzv. registrované partnerství. Svazek osob stejného pohlaví je upraven samostatným zákonem č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství. Toto soužití má své zastánce, ale i odpůrce. Pro homosexuálně orientované osoby se jedná o krok vedoucí k jejich zrovnoprávnění. Odpůrci to naopak vidí jako ohrožení konzervativních hodnot, mezi které patří zejména tradiční rodina.

Oba partneři mají v registrovaném partnerství stejná práva a stejné povinnosti. Společně rozhodují o věcech společného soužití a nedohodnou-li se v podstatných věcech, může na návrh jednoho z nich rozhodnout soud. Partner je oprávněn zastupovat druhého partnera v jeho běžných záležitostech, zejména za něj může přijímat běžná plnění a jednání jednoho z partnerů při obstarávání běžných záležitostí partnerství zavazuje oba partnery společně a nerozdílně, což platí pro závazky vzniklé v době trvání partnerství, i v případě, že partnerství následně bylo prohlášeno za neplatné nebo zaniklo.

---

[34] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 666
[35] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 670

Některé dílčí aspekty typické pro manželství byly přiznány i registrovanému partnerství, což může i přes řadu odlišností vyvolat pocit podobnosti s manželstvím muže a ženy.

Podmínky k uzavření registrovaného partnerství jsou uvedeny v § 4 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství. Do partnerství může vstoupit každý, komu to zákon nezakazuje. Podmínkou vstupu do partnerství je, aby alespoň jedna z osob měla státní příslušnost České republiky. Oba musí dovršit plnoletosti, tedy osmnácti let. Výjimku uzavření partnerství v šestnácti letech se souhlasem soudu, jako je tomu u manželství, zákon nepřipouští. Partneři musí být svéprávní, a nesmějí to být osoby navzájem příbuzné v linii přímé nebo sourozenci. Do partnerství nesmí taktéž vstoupit osoba, která již dříve uzavřela manželství, partnerství anebo obdobný svazek osob stejného pohlaví v zahraničí, a její manželství nebo partnerství anebo obdobný svazek stále trvá. [36]

Z hlediska zákona samotný obřad vyžaduje méně formální a slavnostní formu než u manželství. Odpadá zde povinnost učinit prohlášení o vstupu do partnerství před dvěma svědky. Ústní prohlášení se činí pouze před matrikářem na matričním úřadě příslušným podle místa trvalého pobytu alespoň jedné z osob vstupujících do partnerství. Pokud není ani jeden z partnerů přihlášen k trvalému pobytu na území České republiky, je příslušným matričním úřadem Úřad městské části Brno-střed. Za zákonný poplatek je možné uzavřít registrované partnerství i na jiném místě, který si partneři zvolí.

Při uzavření klasického manželství vzniká ze zákona společné jmění manželů (tzv. SJM), pokud si pro nabývání společného majetku manželé nezvolili odlišný režim formou notářského zápisu. To znamená, že od uzavření sňatku, manželé, až na zákonem vyjmenované výjimky, nabývají všechen majetek společně. Taktéž společně odpovídají za dluhy, které jim během manželství vzniknou. Naproti tomu při uzavření registrovaného partnerství partnerům společný majetek a společná odpovědnost za závazky nevznikají a majetek mohou spolu nabývat pouze v rámci podílového spoluvlastnictví.

[36] Zákon č. 115/2006 Sb., *zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů* v posledním znění §4

Vznikem partnerství nedochází rovněž ke vzniku společného nájmu bytu, jak je tomu u manželů.

Registrovaní partneři mají mezi sebou vyživovací povinnost, která je uvedena v § 10 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, kde je uvedeno v odst. 1 : *„Partneři mají vzájemnou vyživovací povinnost.*“, která je dále rozvedena v odst. 2: *„Neplní-li jeden z partnerů tuto povinnost, určí soud, na návrh některého z nich její rozsah, přičemž přihlédne k péči o společnou domácnost. Vyživovací povinnost se stanoví tak, aby hmotná a kulturní úroveň obou partnerů byla zásadně stejná.“* a v odst. 3 je stanoveno: „Vyživovací povinnost mezi partnery předchází vyživovací povinnost dětí.[37]

Vyživovací povinnost po zrušení partnerského soužití je uvedena v § 11 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, a to v odst. 1: „*Pokud bylo partnerské soužití zrušeno, může bývalý partner, který není schopen se sám živit, žádat od bývalého partnera, aby mu přispíval na přiměřenou výživu podle svých schopností, možností a majetkových poměrů. Nedohodnou-li se, rozhodne soud o výživném na návrh některého z nich.*“ dále v odst. 2: *„Bývalému partnerovi, který se na trvalém rozvratu společného vztahu nepodílel a jemuž byla zrušením partnerského vztahu způsobena závažná újma, může soud přiznat proti druhému bývalému partnerovi až na dobu tří let od zrušení partnerského soužití výživné ve stejném rozsahu, v jakém by vznikla vyživovací povinnost v případě, že partnerské soužití by nebylo zrušeno.“* Důvody, kdy právo na výživné zaniká, jsou uvedeny v odst. 4: *„Právo na výživné mezi bývalými partnery zaniká dnem smrti povinného partnera nebo jeho prohlášením za mrtvého, anebo kdy oprávněný bývalý partner uzavře manželství nebo nové partnerské soužití.“* a dále v odst. 5: „*Právo na výživné zanikne též dnem vyplácení jednorázové částky na základě písemné smlouvy mezi bývalými partnery.*“[38]

V případě dědění jsou partneři postaveni naroveň manželům. Toto definuje ve společných ustanoveních § 3020 zákona č. 89/2012 Sb., občanský

[37] Zákon č. 115/2006 Sb., *zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů* v posledním znění §10

[38] Zákon č. 115/2006 Sb., *zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů* v posledním znění §11

zákoník, kde je uvedeno: *"Ustanovení částí první, třetí a čtvrté o manželství a o právech a povinnostech manželů platí obdobně pro registrované partnerství a práva a povinnosti partnerů."*[39]

Registrovaní partneři se řadí mezi zákonné dědice v I. dědické třídě, a proto v případě smrti partnera, který o svém majetku nepořídí závěť, dědí pozůstalý partner spolu s dětmi zemřelého partnera rovným dílem. Partner však stejně jako manžel zůstavitele nemůže dědit v I. dědické třídě sám, a proto nedědí-li děti zemřelého partnera, nastupuje II. dědická třída, v níž dědí partner zůstavitele, jeho rodiče a ti, kteří žili se zůstavitelem nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí ve společné domácnosti a kteří z toho důvodu pečovali o společnou domácnost nebo byli odkázáni výživou na zůstavitele. V této skupině smí partner dědit sám, a proto není-li jiných osob uvedených v II. dědické třídě, připadne partnerovi celé dědictví.[40]

Pro ukončení partnerství platí jednodušší postup než u rozvodu manželství. Partnerství zaniká obecně smrtí jednoho z partnerů nebo prohlášením jednoho partnera za mrtvého nebo zrušením na základě rozhodnutí soudu na návrh jednoho z partnerů. Soud rozhodne o zrušení partnerství, jestliže žalobce prokáže, že partnerský vztah již fakticky netrvá. Pokud se k návrhu na zrušení partnerství druhý partner připojí, soud nezkoumá, zda partnerský vztah již netrvá, a rozhodne o zrušení partnerství. V ani jednom případě není tedy potřeba prokazovat existenci trvalého rozvratu partnerství a nemožnost obnovení partnerského soužití jako je tomu v případě sporného rozvodu. Odpadá také nutnost soudu před zrušením partnerství nejprve rozhodnout o výchově a výživě nezletilých dětí, neboť současná právní úprava nepřipouští adopci páry stejného pohlaví, a rovněž pro absenci společného jmění není nutné tento majetek vypořádávat.[41]

---

[39] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 3020

[40] *Zakonyprolidi.cz: Vzájemná práva a povinnosti registrovaných partnerů* [online]. [cit.11.7.2023]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/blog/vzajemna-prava-a-povinnosti-registrovanych-partneru.htm

[41] Zákon č. 115/2006 Sb., *zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů* v posledním znění a zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění

2.4 Osvojení dítěte

Do úvah o tom, co je v dnešním světě myšleno rodinou, vstupuje celá řada proměnných. A to v důsledku dynamicky se měnícího světa, kde některé pojmy vznikají, přetrvávají, a naopak se velmi rychle mění nebo zcela mizí. Pojem rodina lze ve snaze o co nejsrozumitelnější schematičnost popsat jako matku, otce a dítě. Lze považovat za důležité, že je třeba rozšířit tuto definici i na další možné varianty, které připadají v úvahu. Konkrétně: matka, druhá matka a dítě; analogicky pak otec, druhý otec a dítě; matka a dítě; otec a dítě. Ačkoliv tato schémata by mohla pojmout celou problematiku o složení rodiny v tom nejužším slova smyslu, ve skutečnosti tomu tak není. Doplnit je třeba i variantu, jejíž náplň se proměňuje spolu s tím, jak se mění svět kolem nás. To by však vyžadovalo významně hlubší pohled, který je bezesporu vlastní spíše oboru sociologie.

Podobně jako různorodě se jeví pohled na pojem rodiny jako takové, analogicky tomu je třeba zdůraznit, že stejná situace vyvstává rovněž na poli, kde se střetávají názory na to, komu by mělo být umožněno osvojení dítěte a zabezpečit mu tolik potřebné rodinné zázemí. Vodítkem v této oblasti je legislativa, která v Česku stanovuje mantinely toho, kdo si legálně může dítě osvojit a stejně tak, komu je toto právo odepřeno.

Koncept osvojení dítěte svým pojetím nepřekvapí - v zásadě se jedná o přijetí cizího dítěte za vlastní. Nutno dodat, že tento akt s sebou nese jasnou motivaci, totiž napodobit a přímo nahradit přirozený vztah mezi biologickými rodiči a jejich potomky, a to za situace, kdy to z jednoho nebo celé řady důvodů není možné.

V souladu s nálezem Ústavního soudu lze samotné osvojení rozdělit do tří kategorií: osvojení společné, osvojení partnerské a osvojení individuální. Tyto kategorie však dále ještě rozšiřuje skutečnost, že v Česku legálně funguje institut registrovaného partnerství. To situace, jak k opatrovnictví rovněž může dojít, dále rozšiřuje – byť spíše ve faktické rovině. Na tomto místě je vhodné zmínit, že

v případě registrovaných partnerů totiž osvojení z právního pohledu nemusí být vůbec naplněno.[42]

V praxi preferovanou variantou osvojení dítěte je v Česku osvojení společné, tedy takové, kdy k němu dojde oběma manžely. V takovém případě je třeba splnit podmínku, kdy ani jeden z nich není rodičem osvojovaného dítěte. Upřednostnění přitom vychází z premisy, že je v nejlepším zájmu dítěte vyrůstat v úplné rodině. V modelu, kde jsou přítomni muž a žena a který lze chápat jako jakési standardní pojetí rodiny. Osvojení registrovanými partnery ostatně zákon jako takový neumožňuje. [43]

Partnerské osvojení, jako další z možných variant, představuje model, kde jsou přítomni dítě, jeho biologický rodič a manžel(ka) či partner(ka) druhého z heterosexuálního páru. Analogicky je vhodné i na tomto místě poukázat na skutečnost, že tento typ osvojení není možný u registrovaných partnerů – tedy biologické dítě jednoho registrovaného partnera si nemůže osvojit druhý registrovaný v páru. V této záležitosti se ale výhledově mohou poměry změnit a s nimi i výkladová stanoviska, která se v současné době rozcházejí. Důvodem je ustanovení § 13 odst. 2 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, které zrušil Ústavní soud. O jeho zavedení usiluje Poslanecká sněmovna České republiky novelou výše zmíněného zákona.[44]

Třetí formu osvojení, tedy individuální osvojení, představuje situace, kdy si dítě osvojí výhradně jedna osoba, a to s cílem ujmout se svých rodičovských odpovědností. V praxi jde však spíše o výjimečný způsob. Konkrétně tuto situaci popisuje § 799 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „*Osvojitelem se může stát pouze zletilá a svéprávná osoba, zaručuje-li svými osobními vlastnostmi a způsobem života, jakož i důvody a pohnutkami, které jí vedou k osvojení, že bude pro osvojované dítě dobrým rodičem.*“ [45]

S ohledem na tento paragraf tak může dítě osvojit například jeden z manželského páru, ale také jedinec, který žije sám a nelze ho zařadit do

[42] Nález Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 7/15, bod 34.
[43] Nález Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 7/15, bod 22.
[44] Nález Ústavního soudu ze dne 22. 7. 2016, č. 234/2016 Sb.
[45] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 670

jakéhokoliv partnerského vztahu, který české zákony uznávají. Roli zde nehraje ani sexuální orientace osvojitele, což lze zmínit s ohledem na vyhlášení nálezu Ústavního soudu sp. zn. PI. ÚS 6/20 . S ohledem na něj tak k osvojení dítěte může dojít i jedním z registrovaných partnerů.[46]

Především ustanovením § 800 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, je určeno, že k osvojení dítěte může dojít i jinou osobou, než jsou oba manželé nebo jeden z nich. Týká se to však výjimečných případů. Není rovněž bez zajímavosti, že tato právní úprava tuto „jinou osobu“ nijak konkrétně necharakterizuje. Stále přitom platí požadavky, které jsou obsaženy v § 799 tohoto zákona.

Tímto prizmatem by bylo možné chápat, že zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, přímo nevylučuje, aby si dítě osvojila osoba žijící v registrovaném partnerství, nicméně situaci upřesňuje důvodová zpráva k ustanovení § 800 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Na jejímž základě lze vyložit, že jako „jiná“ je chápána osoba, která žije mimo jakýkoliv svazek, který zákon uznává. Tedy i mimo registrované partnerství.

Zákaz individuálního osvojení jedním z registrovaných partnerů ve své přímé formulaci najdeme v rozhodnutí Ústavního soudu, kterým zrušil § 13 odst. 2 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství. V něm bylo stanoveno, že registrované partnerství je překážkou tomu, aby některý z partnerů dítě osvojil. Praxe pak přinesla rozporné momenty, kdy registrovanému partnerovi nebylo zákonodárcem umožněno osvojení dítěte. Na druhé straně to byl právě § 13 odst. 3 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, na jehož základě registrovanému partnerovi zákon ukládal povinnost o dítě druhého partnera pečovat. Nabízí se tak úvaha, která míří k záměru, aby děti nebyly vychovávány homosexuálními osobami vůbec. V takovém případě by ale musel zákonodárce kompletně vyloučit osvojení jedincem jako takové, a to včetně „jiné osoby“.

Při posuzování ústavní konformity citovaného ustanovení je vhodné zmínit konstatování Ústavního soudu, že základní právo na osvojení dítěte neexistuje:

[46] Nález Ústavního soudu ze dne 11. 1. 2021, sp. zn. PI ÚS 6/20

„Ústavní soud vychází především ze skutečnosti, že neexistuje základní právo na osvojení dítěte, a to na ústavní úrovni a ani na úrovni mezinárodních závazků České republiky. Současně zdejší soud akceptuje značnou volnost, kterou má zákonodárce při úpravě vztahů mezi stejnopohlavními partnery. Není totiž dáno ani základní právo na uzavření sňatku (resp. registrovaného partnerství) mezi osobami stejného pohlaví, a je proto věcí politického rozhodnutí zákonodárce, zda vůbec a jakým způsobem tento vztah upraví. Zvláštní ochrana je totiž zaručena toliko rodičovství a rodině (čl. 32 odst. 1 Listiny). Povinnost zasáhnout proto shledává Ústavní soud pouze v případě, pokud by shledal, že konkrétní zvolené řešení zasahuje základní práva některé skupiny osob.“[47]

Napadený § 13 odst. 2 zákona č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství, tak fakticky vyloučil páry žijící v registrovaném partnerství z možnosti osvojení dítěte. Problémem nebylo – jak by možná někdo očekával – jejich závadné nebo protiprávní jednání. Důvod byl mnohem triviálnější. Tyto osoby se totiž chovaly způsobem, který zákon považuje za předvídatelný a dovolený. Totiž, že se rozhodly uzavřít registrované partnerství. Ústavní soud tak toto předmětné ustanovení zrušil. Výsledkem takového kroku je skutečnost, že za „jinou osobu“ lze považovat i toho, kdo žije v registrovaném partnerství. Osvojení dítěte tak z jeho strany nic nebrání.

Osvojení dítěte ve vztahu k registrovaným partnerům je živou problematikou. Dokládají to například průběžné snahy o novelizaci zákona o registrovaném partnerství. Konkrétně jde o záměr vložit nový § 13a, který by umožňoval partnerské osvojení i mezi registrovanými partnery. V jeho prvním odstavci by mělo být stanoveno, že registrovaný partner může osvojit dítě svého partnera. Předpokladem je, že pokud v rodném listě dítěte jsou zapsáni oba rodiče, může osvojení registrovaným partnerem proběhnout pouze se souhlasem tohoto rodiče. To vše v souladu s § 809 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.[48]

---

[47] Nález Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 7/15

[48] *Zakonyprolidi.cz: Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství* [online]. [cit.14.8.2023]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/media2/file/1707/File12269.pdf?attachment-filename=5774812-2016-10-24-text-navrhu-6066702.pdf

V situaci, kdy preferovanou variantou osvojení zůstává ta realizovaná společně manžely, se možnost individuálního osvojení bezpochyby jeví jako taková, která má umožnit lépe předcházet umístění dětí do ústavní výchovy. Nic zatím nenasvědčuje tomu, že by zákonodárci reálně uvažovali o registrovaných partnerech jako o někom, kdo může legálně dítě osvojit. A to jako společensky přijatelnější a především právně dovolená varianta před již zmíněnou výchovou v ústavu. Notabene k výchově dětí stejnopohlavními páry v praxi dochází, což je nezpochybnitelný fakt. Tyto rodiny existují.

2.5 Vztahy mezi druhem a družkou

Česká společnost jako taková není ustrnulým konceptem, ale vyvíjí se. V některých ohledech více, v jiných méně dynamicky. Pohledem posledních několika desetiletí lze dojít k závěru, že počet partnerů, kteří upřednostňují faktické soužití v nelegitimním svazku před manželstvím, zřejmě narůstá. Důvodů může být celá řada – počínaje morálkou, přes ekonomickou výhodnost, po statusové konsekvence. Platí však, že atributy moderní společnosti společnému soužití muže bez uzavřeného manželství (tzv. nesezdané soužití) nahrávají.

Pohled na to, jaké důvody pro takový přístup ve skutečnosti převažují, přináší několik zjištění, která jsou poměrně pregnantně pojmenována: Důvody pro koexistenci v takovém společenství jsou rozličné, může mezi ně patřit nedůvěra k institutu manželství, může jít o jakýsi předstupeň před uzavřením manželství (muž a žena spolu žijí, přičemž mají v plánu v budoucnu manželství uzavřít) či alternativu vůči tradičnímu manželství, kdy osoby vůbec nemají v úmyslu manželství v budoucnu uzavřít. [49]

Společenským vývojem došlo k situaci, kdy nesezdané soužití v české společnosti není ničím výjimečným. O to větší paradox představuje platná právní úprava, která tento institut nejen že obecně neupravuje, ale také ho konkrétně nepojmenovává. Nicméně se nabízí odkaz na celou řadu právních odvětví, která

[49] *Muj-pravnik.cz: nesezdané soužití a jeho právní aspekty* [online]. [cit.12.8.2023]. Dostupné z: https://muj-pravnik.cz/nesezdane-souziti-jeho-pravni-aspekty

v praxi pracují s pojmenováním „druh“ a „družka“. Ty se k formě nesezdaného soužití vztahují velmi vhodně. Setkat se s nimi můžeme například v zákoně o nemocenském pojištění zaměstnanců, zákoně o státní sociální podpoře či v dalších předpisech z oblasti práva sociálního zabezpečení.

Ačkoliv přesná definice nesezdaného soužití (setkat se lze také s pojmenováním kohabitace, konkubinát, případně faktické manželství) není v českém právním řádu stanovena, považuje se za něj dlouhodobější a skutečné soužití dvou osob (nadto odlišného pohlaví), které neuzavřely církevní či občanský sňatek a kteřé v takovém životním společenství žijí trvale. Společně rovněž hradí náklady na své potřeby. Sociologická literatura tento pojem rovněž nevztahuje na soužití osob stejného pohlaví,[50] ačkoliv právnická literatura do něj řadí i stejnopohlavní páry[51].

Přes výše zmíněná fakta nicméně platí, že nesezdané soužití je bezesporu zavedeným institutem rodinného práva. A to přesto, že zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, soužití nesezdaných párů neupravuje, byť s ním v některých pasážích počítá.

Z pohledu soukromoprávních aspektů režimu majetku nesezdaného soužití nevzniká těmto osobám žádné majetkové společenství, jako tomu je u společného jmění manželů. Fakticky spolu tyto osoby žijí ve svazku, ale majetek nabývají odděleně, a to do svého výlučného vlastnictví. V jeho rámci s majetkem mohou nakládat podle vlastního uvážení. Páry žijící v nesezdaném soužití nicméně mohou nabývat věci do podílového spoluvlastnictví. Platí, že podíly jsou stejné ve smyslu § 1122 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.[52] Samozřejmě za předpokladu, že se druh a družka nedohodnou na jiném řešení.

S ohledem na výše zmíněné skutečnosti – zejména rostoucí množství párů, které v nesezdaném soužití fungují a absenci přesné definice takového stavu, se nabízí zcela logická otázka: Měl by zákonodárce v oblasti soukromého

[50] JANDOUREK, Jan. Slovník sociologických pojmů 610 hesel. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3679-2.
[51] PAULDURA, Lukáč a kol. Slovník právních pojmů občanský zákoník. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-660-0.
[52] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 1122

práva věnovat tomuto institutu významně větší pozornost? S největší pravděpodobností měl, a to přesto, že s nesezdaným soužitím zákony na celé řadě míst počítají. A co víc – zakotvují i jistá práva a povinnosti z něj plynoucí.

Bez zajímavosti jistě není ani úvaha, proč forma nesezdaného soužití tuto pozornost zákonodárců zvláště nepřitahuje. Za situace, kdy Česko čelí 60% rozvodovosti a ve větších sídlech toto číslo dosahuje v posledních letech i 70 %,[53] se nemusí jako změna s nejvyšší prioritou jevit snaha nesezdané soužití, coby alternativu k tradičnímu manželství, směřovat k utvoření právního podkladu tohoto institutu. Takový krok by mohl potenciálně a nikoliv nevýznamně přispět k poklesu počtu nově uzavíraných manželství. [54]

2.6 Osoba blízká

Osoba blízká je pojem, se kterým se můžeme ve svém životě setkat velmi často. Jedním z příkladů bylo jeho využití v přestupkovém řízení u dopravních přestupků. Provozovatelé nebo majitelé vozidel se při vyšetřování přestupků v silniční dopravě, při kterých nebyl pachatel přistižen na místě například parkování, měření rychlosti automatizovaným systémem, odvolávali na osobu blízkou a chtěli se tak vyhnout případné sankci za dopravní přestupek.

Od roku 2011 byla zavedena tzv. objektivní odpovědnost provozovatele vozidla. Díky tomu je od roku 2013 povinen provozovatel vozidla znát a sdělit údaje k řidiči vozidla. Pokud tak neučiní, dopouští se sám přestupku, přestože mu nebylo prokázáno zavinění. Proto v předchozím zákoně č. 200/1990 Sb., o přestupcích jsme se s pojmem osoba blízká mohli setkat. Po novelizaci v zákoně č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich se termín osoba blízká již nevyskytuje. Další častý příklad z praxe je uveden v zákoně č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích. Zde je pojem osoba blízká uveden pouze v § 125c odst. 10, ve spojitosti s řízením o přestupcích, kde

[53] *Ceskovdatech.cz: o rozvodech v Česku* [online]. [cit.13.8.2023]. Dostupné z: https://www.ceskovdatech.cz/clanek/38-ne-vsechno-se-paruje-aneb-o-rozvodech-v-cesku/#article-content

[54] *Wikipedie: nesezdané soužití* [online]. [cit.29.6.2023]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Nesezdané_soužití

se uvádí: *„Řízení o přestupku podle odstavce 1 písm. h) spáchaném mezi osobami blízkými lze zahájit a v již zahájeném řízení pokračovat pouze se souhlasem osoby přímo postižené spácháním přestupku.“* [55]

Osoba blízká je čistě česká právní kategorie osob, která se užívá pro účely jak soukromého, tak veřejného práva. Shrnuto do jedné věty, tak za osobu blízkou se považují přímí příbuzní, manželé a registrovaní partneři, sourozenci ale i jiné osoby, které by důvodně pociťovali újmu druhého za újmu vlastní. Za osobu blízkou mohou být považovány též právnické osoby za určitých zákonem stanovených podmínek. Pojem osoba blízká se vyskytuje ve velkém počtu zákonů. Tím s nejvyšší právní silou je ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, kde je uvedeno ve čl. 37 bod 1) :*„Každý má právo odepřít výpověď, jestliže by způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké.“*[56] Dalším ze zákonů, kde se můžeme setkat s pojmem osoba blízká je zákon č. 40/2009 Sb., - trestní zákoník, kde je uvedeno v § 125: *„Osobou blízkou se rozumí příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec, manžel, a partner, jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké jen tehdy, kdyby újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá pociťovala jako újmu vlastní.“*[57]

Pro tuto práci je stěžejní definice, která je uvedena v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a to konkrétně v § 22 v odst. 1.:*„Osoba blízká je příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel nebo partner podle jiného zákona upravujícího registrované partnerství (dále jen „partner“); jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní. Má se za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí.“*[58] Bez jakékoliv podmínky se tedy jedná se o příbuzné v řadě přímé založené na pokrevním poutu nebo osvojení, sourozence a manžele nebo registrované partnery. Jiné osoby v poměru rodinném například tety, strýcové

---

[55] Zákon č. 361/2000 Sb., *o provozu na pozemních komunikacích* v posledním znění
[56] Usnesení č. 2/1993 Sb., *předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky* v posledním znění, čl. 37
[57] Zákon č. 40/2009 Sb., *Trestní zákoník* v posledním znění § 125
[58] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 22

nebo obdobném (druh, družka, pěstouni) se pokládají za osoby navzájem si blízké, za podmínky, že by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní. Osobou blízkou podle Rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 11. 2018 sp. zn. 21 Cdo 61/2018 by mohl být i zaměstnanec v poměru k zaměstnavateli, pociťoval-li by újmu způsobenou zaměstnavateli jako újmu vlastní. Naopak osobou blízkou není vedoucí pracovník zaměstnavatele, který takovou podmínku nesplňuje.

2.7 Domácnost

Ve stávající právní úpravě zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník nenajdeme legitimní definici pojmu domácnost. Samotný občanský zákoník pojem domácnost výslovně nedefinuje, ale ve velké míře jej užívá v různých souvislostech a významech. Ačkoliv podle důvodové zprávy nejsou „rodina“ ani „domácnost“ subjekty práva, přesto jsou tyto pojmy zažité a jednoznačně chápané a právní řád s nimi běžně pracuje. Sám občanský zákoník pojem „domácnost“ nedefinuje, stejně tak ani související pojmy „společná domácnost“ a „rodinná domácnost“. Předchozí právní úprava zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník definoval pojem v § 115: „D*omácnost tvoří fyzické osoby, které spolu trvale žijí a společně uhrazují náklady na své potřeby.*“[59] Tato definice pojmu domácnost sloužila jako vzor pro stávající právní úpravu.

Domácnost lze specifikovat jako malou skupinu fyzických osob, které sdílí společné obydlí a společně zde hospodaří. Obvykle se jedná o rodinu, blízké osoby nebo jednotlivce. Jako domácnost je možné označit prostředí a zařízení bytu či jiného obývaného obydlí těmito osobami. Naopak domácnost netvoří osoby, které žijí v jenom bytě, ale nežijí společně, pouze sdílejí náklady na bydlení, například nájemník, podnájemní, spolubydlící. Velmi důležitým předpokladem existence domácnosti je její trvalost v čase. Musí tedy trvat delší dobu. O domácnosti nemůžeme hovořit, pokud přijedeme na jednodenní nebo dvoudenní návštěvu k příbuzným nebo se u nás krátkodobě ubytuje zahraniční student.

[59] Zákon č. 40/1964 Sb., *občanský zákoník* ve znění k 1. 1. 2013 § 115

2.8 Společná domácnost

Současný zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník pojem společná domácnost nedefinuje. Společná domácnost vzniká v okamžiku, kdy minimálně dvě osoby společně žijí a společně se podílejí na úhradě svých potřeb. Stejně tak mohou společně poskytovat péči jinému členu domácnosti. Hlavní pojmový znak institutu „společná domácnost“ je trvalost soužití dvou a více osob. Za trvalé soužití nelze považovat předem časově omezený stav. To platí například u společného soužití dvou osob, kdy jedna z nich se podílí na ošetřování té druhé nebo při krátkodobém ubytování, výpomoci v domácnosti jinou osobou, dočasného ubytování návštěvy a také společného soužití studentů na koleji nebo internátu. Stejně tak se o časově omezené soužití nejedná při soužití dospělé osoby spolu s dítětem, které po dosažení zletilosti opustí společnou domácnost.

Dalším neméně důležitým znakem je existence spotřebního společenství, takzvané hospodářské soužití. Jde o stav, kdy dvě nebo více fyzických osob žijících společně, také společně nakládají se svými příjmy a přispívají na chod a fungování domácnosti. Nemusí se však podílet stejnou výší, ale podle svých možností, schopností a vůle.[60] O společné domácnosti tedy nemůžeme hovořit při společném soužití dvou a více fyzických osob ve společném obydlí, jestliže každá z těchto osob hospodaří se svými financemi samostatně.

Nejvyšší soud České republiky svým výrokem v rozsudku ze dne 10. 10. 2013 sp. zn. 21 Cdo 678/2011 stvrdil závěr právní a soudní praxe, že žádná osoba nemůže trvale soužít současně ve dvou nebo více společných domácnostech.

2.9 Rodinná domácnost

V zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, se nově aplikuje pojem rodinná domácnost, který částečně nahradil pojem společná domácnost, užitý v předchozím zákoně č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.

---

[60] KOPEČKOVÁ, Andrea. *K pojmu společná domácnost* [online]. [cit.2.7.2023]. Dostupné z: https://www.epravo.cz/top/clanky/k-pojmu-spolecne-domacnosti-100793.html

Současný zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, neuvádí konkrétní definici rodinné domácnosti, ale lze ji chápat jako společenství tvořené manžely, případně dalšími osobami trvale společně žijícími ve společném obydlí (obydlí manželů) a společně spolu hospodařícími. Rodinná domácnost se tak od domácnosti jako takové liší právě členy, kteří rodinnou domácnost tvoří. Pokud chceme hovořit o rodinné domácnosti, tak převážně ve spojitosti s manželstvím, ale také v případě rozvedených manželů, při společném soužití jednoho rodiče a jeho dítěte, v případě nesezdaných partnerů a jejich dětí a stejně tak v případě registrovaných partnerů.

V České republice rodinnou domácnost zpravidla tvoří manželé, tedy dvě fyzické osoby jiného pohlaví, muž a žena, které uzavřely zákonem daným postupem manželství. Dále zde je nutnost trvalého a dlouhodobého soužití se společným hospodařením, a to nejen finančním, ale i společným užíváním vybavení domácnosti. Ve většině případů tvoří rodinnou domácnost další členové a těmi jsou nezletilé děti, a to i v případě, že se jedná o děti jen jednoho z manželů. Z tohoto zle zcela jednoznačně vyvodit, že o rodinnou domácnost se nebude jednat v případě nesezdaného bezdětného páru.

V souvislosti s rodinnou domácností je třeba vysvětlit pojem „obydlí". V § 743 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník je uvedeno v odst. 1: „*Manželé mají obydlí tam, kde mají rodinnou domácnost.*"[61] To znamená, že prostory, kde mají manželé rodinnou domácnost, jsou jejich obydlím. Tato existence jejich obydlí není spojena s žádným určitým předmětem. Ve své podstatě se může jednat o jakýkoliv prostor užívaný k bydlení. Nemusí se tedy jednat jen o dům nebo byt, ale i o hotelový pokoj, pokoj na ubytovně, přístřeší, obytný karavan, maringotku, hausbót apod.

Na umístění rodinné domácnosti se musí manželé dohodnout. Ve výjimečných případech se může souhlas jednoho z nich nahradit rozhodnutím soudu. Nejvyšším soudem dne 22. 4. 2014 sp. zn. 21 Cdo 1203/2013 bylo vydáno usnesení, kterým stejně tak není vyloučeno, aby obydlí manželů bylo tvořeno několika prostory, tedy i prostory v různých místech, například několik

[61] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 743

domů, několik bytů, letní sídlo, chalupa, chata. Existence rodinné domácnosti manželů a obydlí není vyloučena ani v případech, kdy mají manželé například rozdělené ložnice nebo kdy se každý z manželů zdržuje převážně v jiném místě z důvodu zaměstnání, péče o rodiče nebo z důvodu pohodlí. Naopak jeden prostor může být obydlím více rodinných domácnosti manželů. Zápis trvalého pobytu v evidenci obyvatel neprokazuje existenci obydlí. Může mít pouhé evidenční účely a nemusí odpovídat skutečnosti.[62]

[62] KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milada HRUŠÁKOVÁ, Lenka WESTPHALOVÁ a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975) Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-795-8.

3. Vznik a trvání rodinné domácnosti

Aby rodinná domácnost vznikla a existovala, musí být splněny tři základní hlediska a v principu je jedno, v jakém pořadí.

- muž a žena musí zákonným způsobem uzavřít manželství
- musí společně žít v jednom obydlí a musí se jednat o skutečné a trvalé soužití
- musí se společně podílet na hospodaření a úhradě nákladů na domácnost

Společným podílem na hospodaření se nemyslí jen úhrada nákladů. Jedná se o společné hospodaření se svými příjmy, kdy manželé nerozdělují finanční prostředky a nijak nerozlišují, kdo a co může v domácnosti užívat. Všechny výše uvedené podmínky musí být splněny, abychom mohli hovořit o existenci rodinné domácnosti.

V právní praxi je někdy velmi obtížné, prokázat všechny tyto znaky rodinné domácnosti. Při pochybnostech je zohledňována jedna ze základních zásad soukromého práva uvedená v § 3 odst. 2 písm. b) zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a tou je, že *„rodina, rodičovství a manželství požívají zvláštní zákonné ochrany.“*[63] V případě, že jsou naplněny a prokázány alespoň základní znaky rodinné domácnosti, měl by se soud přiklonit k ochraně, kterou zákon rodinné domácnosti poskytuje.[64]

V současné době mohou rodinnou domácnost tvořit i registrovaní partneři, tedy osoby stejného pohlaví, pokud splňují všechny další podmínky, kterými jsou společné obydlí a společné hospodaření. Stejně tak může rodinnou domácnost tvořit dospělá osoba s dítětem či dětmi, anebo nesezdaný pár spolu s dítětem nebo dětmi, kteří žijí ve společném obydlí a společně hospodaří se svými finančními prostředky a zároveň užívají věci ve společné domácnosti. [65]

---

[63] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 3

[64] TOMEŠOVÁ, Jana. *Rodinná domácnost manželů a její ochrana* [online]. [cit.6.7.2023]. Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/rodinna-domacnost-manzelu-a-jeji-ochrana

[65] KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-552-7.

Trvalé společné soužití je nejen další podmínkou ke vzniku, ale hlavně k trvání institutu rodinné domácnosti. Trvalé společné soužití nesmí být časově omezené. Stejně tak důležitou podmínkou, jakou je trvalé společné soužití, je i podmínka společná úhrada nákladů za domácnost. Ať se jedná o manžele, registrované partnery nebo nesezdané páry žijící s dětmi, musí společně ekonomicky hospodařit se svými financemi podle svého nejlepšího vědomí, svědomí a schopností a tím se řádně podílet na společných potřebách své rodinné domácnosti. Není však vyloučeno, že každá z výše uvedených osob si ponechá část svých finančních prostředků pro svojí vlastní potřebu. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník uvádí v § 690: *„Každý z manželů přispívá na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti podle svých osobních a majetkových poměrů, schopností a možností tak, aby životní úroveň všech členů rodiny byla zásadně srovnatelná. Poskytování majetkových plnění má stejný význam jako osobní péče o rodinu a její členy.“*[66]

Za rodinnou domácnost lze označit pouze tu, o niž osoby společně žijící, společně pečují, a to tak, že se podílejí na běžných domácích pracích, jakými jsou úklid praní prádla, žehlení, nákupy, vaření, řešení školní výuky s dětmi, návštěvy nebo doprovod k lékaři, doprava dětí na jejich kroužky apod. Společnou péčí se rozumí péče o jednotlivé členy rodinné domácnosti a přispívání svou osobní aktivitou při jiných činnostech, které směřují k řádnému udržování rodinné domácnosti. [67]

Vznik a trvání „rodinné domácnosti“ jsou podmíněny skutečnostmi a podmínkami ze zákona vyplývajícími a jejich trvání je závislé na plnění všech uvedených předpokladů.

3.1 Obvyklé vybavení rodinné domácnosti

Pojem obvyklé vybavení rodinné domácnosti vznikl nově s příchodem zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Jedná se o nový institut rodinného

[66] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 690
[67] TOMEŠOVÁ, Jana. *Rodinná domácnost manželů a její ochrana* [online]. [cit.6.7.2023]. Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/rodinna-domacnost-manzelu-a-jeji-ochrana

práva, který je zakotven v § 698 takto: „*Obvyklé vybavení rodinné domácnosti tvoří soubor movitých věcí, které slouží běžně nezbytným životním potřebám rodiny a jejích členů; přitom není rozhodné, zda jednotlivé věci náleží oběma manželům nebo jen jednomu z nich.*“[68]

Obvyklé vybavení rodinné domácnosti musí kumulativně splňovat tyto znaky:

- musí se jednat o soubor movitých věcí
- musí sloužit běžným životním potřebám rodiny a jejích členů
- jednotlivá věc musí náležet oběma manželům společně, nebo jednomu z nich

Určit okruh takových věcí není jednoduché a je tedy nutné věc posuzovat individuálně podle poměrů rodiny případ od případu. Členové různých rodin, i když mají majetkové poměry zcela shodné, mohou mít jiné životní potřeby a tím pádem i jinou potřebu je uspokojovat. Velmi výrazně bude toto ovlivňovat životní styl rodiny.

Obvyklé vybavení rodinné domácnosti tvoří z pravidla vždy tradiční vybavení obydlí, tedy například kuchyň se spotřebiči, lednička, pračka, myčka, skříně, postele, televizor, apod. Rozhoduje zde funkce, kterou daná věc plní. „*Do kategorie obvyklého vybavení rodinné domácnosti se dle Důvodové zprávy k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník konkrétně k § 1665 až 1669 dá považovat i osobní automobil, který užívají členové rodinné domácnosti.*“[69]

Obvyklé vybavení rodinné domácnosti nemusí být na jednom místě, tedy v jednom bytě. Rodinná domácnost může využívat více obydlí. Třeba chalupu nebo chatu, kam jezdí na víkendy, dovolenou nebo zde tráví větší část během celého roku. V tom případě se obydlí nachází na dvou místech a na obou se může nacházet část obvyklého vybavení domácnosti. Za vybavení rodinné domácnosti nelze považovat nemovité věci, tedy obydlí, v němž je rodinná domácnost umístěna, není obvyklým vybavením rodinné domácnosti.

---

[68] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 690
[69] Důvodová zpráva, *zákon č. 89/2012 Sb.,občanský zákoník,* v posledním znění

Důležitým znakem obvyklého vybavení rodinné domácnosti je, že věc musí náležet oběma manželům společně nebo jednomu z nich. Nemůže se tedy jednat o věc, která je v rámci rodinné domácnosti užívána, ale patří někomu jinému. Věci, které tvoří vybavení rodinné domácnosti, mohou sloužit potřebám širší rodiny, zejména dětem, jejichž zájmy jsou institutem obvyklého vybavení rodinné domácnosti chráněny, ale stále jde o úpravu vztahů mezi manžely. Obvyklým vybavením rodinné domácnosti nejsou věci pronajaté nebo vypůjčené.[70]

V případě, že jeden z manželů chce nakládat s věcmi, které tvoří obvyklé vybavení domácnosti, je nutné, aby měl souhlas druhého z manželů. Toto neplatí, jedná-li se o věc zanedbatelné hodnoty. Příkladem je situace, když manželka prodá například myčku nádobí bez souhlasu manžela. Jelikož se nejedná o věc zanedbatelné hodnoty, potřebuje manželka souhlas manžela k prodeji. V případě situace, kdy jeden z manželů nabyl do svého osobního vlastnictví věc ještě před uzavřením manželství, patří tato věc ze zákona výlučně do jeho vlastnictví. Pokud se ale tato věc stane věcí nezbytnou pro uspokojování životních potřeb rodin, potřebuje vlastník této věci souhlasu druhého manžela k nakládání s ní.[71]

Další novinkou, kterou přinesla nový zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník je § 3038, který zní: *„Věci náležející k obvyklému vybavení rodinné domácnosti přestávají být dnem nabytí účinnosti tohoto zákona součástí společného jmění.“*[72] Přestože takové ustanovení lze chápat z formálního pohledu jako přechodné a závěrečné (a tedy takové, které upravuje především účinnost a použití nové právní úpravy vůči vybraným právním institutům), fakticky díky své povaze splňuje ustanovení hmotně právní. Důvodem je skutečnost, že upravuje obsah společného jmění manželů oproti jeho předchozímu pojetí (v něm byly tyto věci jeho součástí).

---

[70] KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milada HRUŠÁKOVÁ, Lenka WESTPHALOVÁ a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975) Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-795-8.

[71] KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milada HRUŠÁKOVÁ, Lenka WESTPHALOVÁ a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975) Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-795-8.

[72] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 3038

Není zřejmé, proč k tomu došlo, ale důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v tomto ohledu nic konkrétního nezmiňuje. Obtížně se tak dovozuje, co zákonodárce k přijetí takové úpravy motivovalo. Uvážíme-li hospodaření manželů a zúžení a vypořádání společného jmění manželů, zůstávají pochybnosti nad smyslem přijetí tohoto ustanovení. Analogicky tomu zůstávají otázky nad jeho praktickým využitím. Odborná veřejnost se v této záležitost ve svých názorech rozchází. Záměr, který zákonodárce k takovému řešení vedl, lze vysvětlit dvěma způsoby.

Jako dominantní názor se jeví výklad, který říká, že jde o vytvoření nového institutu spoluvlastnictví věcí, který se liší od společného jmění manželů. Což vyplývá mimo jiné z rozdílného systematického zařazení tohoto institutu od ustanovení, která upravují společné jmění a která v § 708 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník[73], nejsou přítomna v podobě žádné zvláštní úpravy speciální formy spoluvlastnictví, směrem ke společnému jmění. Premisa, že by snad bylo možné společné jmění manželů zúžit na věci, které tvoří obvyklé vybavení domácnosti, jako tomu bylo dosud, nebude funkční. Naopak bude nutné sladit se s § 724 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník[74] tak, aby společné jmění bylo zúženo nebo dokonce zrušeno, a to z toho důvodu, že věci, jež tvoří obvyklé vybavení rodinné domácnosti, nejsou dle § 3038 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, součástí společného jmění.[75]

Alternativním výkladem budiž předpoklad, že ustanovení § 3038 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, představuje regulérní legislativní chybu, a následně se tak předmětné ustanovení ve skutečnosti neaplikuje. Věci, které tvoří obvyklé vybavení rodinné domácnosti tak stále budou součástí společného jmění manželů.

Tento názor se opírá o výklad § 698 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník,[76] v němž hrají roli logické, historické ale i teologické výklady. Ve výše uvedeném paragrafu je totiž zmíněn souhlas druhého manžela v případě

[73] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění
[74] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění
[75] PAVLÍKOVÁ, Barbora. *Obvyklé vybavení rodinné domácnosti* [online]. [cit.16.7.2023]. Dostupné z: http://www.legalsk.cz/clanek/obvykle-vybaveni-rodinne-domacnosti
[76] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění

nakládání s věcí, jež patří do obvyklého vybavení rodinné domácnosti. Obdobně to platí i u nakládání s jinými věcmi, jež formují společné jmění manželů. Výjimka tu však je, a to pro případy těch věcí, které sice utváří obvyklé vybavení rodinné domácnosti, avšak mají zanedbatelnou hodnotu. Manžel, který s takovým nakládáním nedal souhlas, se nicméně může dovolat relativní neplatnosti takového úkonu, a to soudní cestou.

Výše uvedený názor dává na srozuměnou, že zákonodárce nechtěl vytvořit novou unikátní formu spoluvlastnictví manželů. Lze totiž předpokládat, že prospěch pro praxi by se nedostavil. Účinek by mohl být dokonce opačný, když uvážíme, že by takové pojetí přineslo četné problémy ve vztahu k zúžení nebo vypořádání společného jmění manželů.[77] Věci patřící do obvyklého vybavení rodinné domácnosti jsou vyjmuty z řízení o exekucích. Bližší specifikaci najdeme ve Vyloučených věcech v § 322 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.[78]

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník zohlednil situaci, kdy jeden z manželů opustí rodinnou domácnost s úmyslem se nevrátit. V § 699, odst. 1 se uvádí: „*Opustí-li manžel rodinnou domácnost v úmyslu učinit tak trvale a odmítá se vrátit, může žádat, aby mu manžel vydal to, co patří k obvyklému vybavení rodinné domácnosti a náleží výhradně jemu. Co náleží manželům společně, si manželé rozdělí rovným dílem, ledaže to povaha věci vylučuje; v takovém případě se použijí obecná ustanovení tohoto zákona o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví.*“[79] Výjimku najdeme hned ve 2. odst., uvedeného paragrafu: „*Potřebuje-li manžel to, co patří k obvyklému vybavení rodinné domácnosti, zejména také pro společné nezletilé dítě manželů, které nenabylo plné svéprávnosti a vůči kterému mají oba vyživovací povinnost, nebo pro nezletilé dítě, které nenabylo plné svéprávnosti, bylo svěřeno do společné péče manželů*

[77] HRMOVÁ, Monika. *K právnímu režimu obvyklého vybavení rodinné domácnosti* [online]. [cit.18.7.2023]. Dostupné z: http://www.epravo.cz/top/clanky/k-pravnimu-rezimu-obvykleho-vybaveni-rodinne-domacnosti-94678.html

[78] DRÁPAL, Ljubomír, Jaroslav BUREŠ a kol. *Občanský soudní řád I, II. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-107-9.

[79] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 699 odst.1

žijící v rodinné domácnosti a v rodinné domácnosti zůstalo, odstavec 1 se nepoužije.“[80]

U obvyklého vybavení rodinné domácnosti se jedná o širší výklad práva oproti institutu základního vybavení rodinné domácnosti.

3.2 Základní vybavení rodinné domácnosti

Pojem základní vybavení rodinné domácnosti se vztahuje převážně k dědictví, kdy pozůstalá osoba nabývá vlastnické právo k movitým věcem, které tvoří základní vybavení rodinné domácnost, přestože tato osoba není sama dědicem. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, definuje pojem základního vybavení rodinné domácnosti v § 1667 takto: *Pozůstalý manžel nabývá vlastnické právo k movitým věcem, které tvoří základní vybavení rodinné domácnosti, i když není dědicem. To neplatí, pokud pozůstalý manžel bez vážných důvodů nesdílel se zůstavitelem rodinnou domácnost.“*[81]

Toto zákonné ustanovení poskytuje ochranu pozůstalému manželovi a zabezpečuje jeho nepříjemnou životní situaci před zákonnými dědici, stejně tak je zde nepřímo poskytována ochrana dětí manželů a rodině jakožto celku. Pozůstalý manžel, případně ten, kdo sdílel se zůstavitelem rodinnou domácnost, nabývá vlastnické právo k movitým věcem, které tvořily základní vybavení rodinné domácnosti, a to mimo zákonné řízení o pozůstalosti. Pozůstalý manžel uvedené věci nabývá nezávisle na tom, zda byl nebo nebyl dědicem. Oproti obvyklému vybavení rodinné domácnosti, které je úměrné majetkovým a výdělkovým poměrům manželů, zde má zákon na mysli jen to nejzákladnější vybavení, kterým jsou nábytek, ložní prádlo, postel, nádobí, apod. Pokud však pozůstalý manžel nesdílel rodinnou domácnost se zůstavitelem bez vážných důvodů, vlastnické právo k těmto věcem nenabývá, a tyto věci se stávají

[80] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 699 odst.2
[81] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 1667

předmětem řízení o pozůstalosti, pokud věci nepatrné hodnoty nebo majetek bez hodnoty nebyly vydány tomu, kdo se postaral o pohřeb. [82]

Stejně jako pojem obvyklé vybavení rodinné domácnosti, patří i pojem základní vybavením rodinné domácnosti mezi termíny majetkového manželského práva. Jejich význam je prakticky stejný, ale jejich rozlišení je velmi významné.

Základní vybavení rodinné domácnosti můžeme charakterizovat jako souhrn movitých věcí v domácnosti, jenž obsahuje vybavení k uspokojení základních životních potřeb a je využitelné výhradně pro dědické řízení.

3.3 Ochrana rodinné domácnosti

Rodinná domácnost podléhá zvláštní zákonné ochraně ze strany státu v souladu se zásadou soukromého práva o ochraně rodiny, rodičovství a manželství. Jako příklad lze uvést Listinu základních práv a svobod, konkrétně Čl. 32 odst. 1, který zcela jasně říká: *„Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.“*[83]

Ochrana rodinné domácnosti se projevuje řadou specifických zásad, které je třeba zohledňovat, respektovat a dodržovat.

Jednou ze základních zásad je společné hrazení nákladů rodinné domácnosti, tedy společné hospodaření, dle § 690 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Každý z manželů musí přispívat na potřeby života rodiny a potřeby rodinné domácnosti, a to dle svých možností, schopností a majetkových poměrů, aby životní úroveň všech členů rodiny byla srovnatelná. Tato zásada je jedním ze znaků rodinné domácnosti.

Další z prvků ochrany je přeložení rodinné domácnosti. V ustanovení § 734 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník je uvedeno: *„Žádá-li manžel z vážných důvodů o přeložení rodinné domácnosti, má mu druhý manžel*

---

[82] FIALA, Roman, Ljubomír DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720) Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-869-6.

[83] Usnesení č. 2/1993 Sb., *předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky* v posledním znění, čl. 32 odst. 1

vyhovět, ledaže důvody pro setrvání převažují nad důvody pro tuto změnu.“[84] Pokud tedy jeden z manželů z vážných důvodů požádá o přeložení rodinné domácnosti, měl by mu druhý manžel vyhovět, pokud jsou důvody pro změnu závažnější než důvody pro setrvání. Jestliže druhý manžel s přeložením rodinné domácnosti nesouhlasí a neumí se společně dohodnout, pak musí o tomto rozhodnout soud. V řízení před soudem musí žalobce prokazovat své závažné důvody pro změnu rodinné domácnosti a zájem rodiny na této změně. Soud by se pak měl snažit manžele přivést ke vzájemné dohodě. U soudu se s takovým řízením pravděpodobně nikdy nesetkáme, a to z důvodu obtížného vykonání, neboť na základě rozhodnutí soudu by byl jeden z manželů nucen žít na místě, kde žít nechce, a to by pravděpodobně vedlo k ukončení rodinné domácnosti nebo rozvodu.

Zvláštní právní ochrana rodinné domácnosti se z pohledu největší významnosti vztahuje k omezením dispozice s nemovitostmi, jejichž součástí rodinná domácnost je. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v § 747 odst. 1 stanovuje: *„Má-li alespoň jeden z manželů právo nakládat domem nebo bytem, ve kterém se nachází rodinná domácnost manželů nebo rodiny, a tohoto domu nebo bytu je k bydlení manželů nebo rodiny nezbytně třeba, musí se zdržet všeho a předejít všemu, co může bydlení znemožnit nebo ohrozit. Manžel zejména nesmí bez souhlasu druhého manžela takový dům nebo byt zcizit nebo k domu, jeho části nebo k celému bytu zřídit právo, jehož výkon je neslučitelný s bydlením manželů nebo rodiny, ledaže zajistí manželovi nebo rodině po všech stránkách obdobné bydlení s bydlením dosavadním.“*[85] Ochrana míří na ty případy, kdy je rodinná domácnost součástí bytu či domu, s nimiž může podle práva alespoň jeden z manželů nakládat. Platí přitom, že tento byt či dům představuje nezbytný prvek v bydlení rodiny nebo manželů. Pak jde přesně o ten případ, kdy manžel nesmí s nemovitostí zacházet tak, aby tím ohrozil bydlení.

Má-li manžel písemný souhlas druhého manžela, jenž je v souladu s § 749 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník[86], pak se na tyto případy neuplatní. Právní jednání v souvislosti s domem či bytem přitom může být

[84] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 743 odst. 2
[85] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 743 odst. 1
[86] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění

provedeno bez souhlasu druhého manžela, avšak výhradně za premisy, že manžel druhému manželi či rodině zařídí „po všech stránkách obdobné bydlení“, tedy takové, které dosud užívali.

Termín „po všech stránkách obdobné bydlení“ se jeví jako příliš obecný, v zákoně se s ním setkat prozatím nelze. Bylo by účelné, aby ho judikatura do budoucna zpřesnila, respektive precizněji definovala. Do té doby lze předpokládat, že se soudy budou v konkrétních případech řídit volným uvažováním s ohledem na konkrétní specifika a okolnosti. Charakteristika „obdobného bydlení“ přitom v zásadě možná je. V potaz je třeba brát takový dům či byt, který má shodnou velikost (např. podlahové plochy) i kvalitu provedení. Relevantní jsou i požadavky na bydlení ve stejné lokalitě, ve stejné kvalitě životní úrovně nebo možnosti a způsoby využití volného času. [87]

Za situace, kdy oprávněný manžel přistoupí k tomu, že s domem či bytem, v němž je rodinná domácnost, nakládá, aniž by měl souhlas druhého z manželů (případně nezajistí obdobné bydlení), se druhý manžel v souladu s ustanovením § 747 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník[88], může dovolat neplatnosti takového právního jednání.

3.4 Dobrovolná a nedobrovolná odluka

Nastane-li případ, že jeden z manželů nehodlá s druhým již nadále žít a nesetrvávat v manželském nebo rodinném společenství, jedná se o dobrovolnou odluku. Rozhodnutí musí být dobrovolné a trvalé. Případem nejčastějšího dobrovolného opuštění manželského společenství může být domácí násilí, nevěra nebo závislost na alkoholu, drogách nebo gamblerství.

Nejméně problematickým příkladem dobrovolné odluky je nesporný rozvod. Odluka je zde důsledkem obou manželů na dalším nesetrvání v manželství, a jedná se o jakési přechodné období před rozvodem. Je zde vůle

[87] TOMEŠOVÁ, Jana. *Rodinná domácnost manželů a její ochrana* [online]. [cit.6.7.2023]. Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/rodinna-domacnost-manzelu-a-jeji-ochrana

[88] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění

alespoň jednoho z manželů neobnovit manželské společenství jak je uvedeno v § 758 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „*Manželé spolu nežijí a netvoří manželské či rodinné společenství, bez ohledu na to, zda vedou rodinnou domácnost a bydlí spolu, s tím, že alespoň jeden z manželů společenství obnovit nechce.*“[89]

Dalším příkladem dobrovolné odluky je dohoda manželů o odděleném bydlení manželů, kdy manželé žijí trvale odděleně a nevedou rodinnou domácnost, jelikož zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, stanovuje v § 743, že manželé mají obydlí tam, kde mají rodinnou domácnost. Mohou se však dohodnout, že budou bydlet trvale odděleně. Tato dohoda má podle výše uvedeného ustanovení § 743 odst. 3 stejné právní účinky jako opuštění rodinné domácnosti s úmyslem žít trvale jinde. Pokud tedy manželé nemají rodinnou domácnost, nese každý náklady své vlastní domácnosti, jak je uvedeno v § 691 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. S tímto jsou spojeny povinnosti jednoho z manželů stanovené konkrétně v § 699 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.[90]

Pokud vezmeme v potaz pestrost manželských soužití a jejich konců, nelze okolnosti rozvodu (mimo výše zmíněného nesporného rozvodu) jednotně zařadit do odluky dobrovolné či nedobrovolné. Nemůžeme ani obecně stanovit, jestli je rozvod pozitivním nebo naopak negativním následkem manželství, které přestalo plnit svůj účel. Je však jisté, že v případě sporného rozvodu, budou uplatněna ustanovení manželského majetkového práva.

Nedobrovolná odluka je situací, kdy je třeba věnovat zvýšenou pozornost právní ochraně rodinné domácnosti a rodinného obydlí. K dané situaci může zpravidla dojít dvěma způsoby. Prvním z nich je přímý následek jednání jednoho z manželů, a to opuštění rodinné domácnosti s úmyslem se nevrátit, anebo vykázáním jednoho z manželů z rodinného obydlí v případech domácího násilí. Druhým způsobem jsou nepříznivé životní okolnosti, jakými jsou například výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody, vzetí do vazby, trest vyhoštění nebo

[89] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 758 odst. 2
[90] ZACHOVALOVÁ, Tereza. *Rodinná domácnost pojmů* [online]. [cit.28.7.2022]. Dostupné z: http://wiki.iurium.cz/w/Rodinná_domácnost

zákazu pobytu. V prvním případě můžeme hovořit o tom, že není shodná vůle obou manželů setrvat ve společném žití, v tom druhém pak shodná vůle manželů je, ale setrvání ve společném žití brání objektivní okolnosti.

Ve většině případů můžeme hovořit o tzv. institutech veřejného práva, které omezují svobodný život a ukládají druhému z manželů povinnost strpět určitou dobu daný úkon. Nejčastěji se jedná o povinnosti nebo omezení stanovená dle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, a zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád. Uvedené právní kodexy mají společný znak, a tím je omezení osobní svobody v různých fázích trestního řízení.[91]

3.5 Zánik rodinné domácnosti

K zániku rodinné domácnosti může dojít tehdy, nejsou-li naplněny předpoklady její zákonné existence, a to na základě společné dohody, nebo jednostranně či v okamžiku zániku manželství, neboť tím zanikne jeden z pojmových znaků rodinné domácnosti.

K zániku rodinné domácnosti dochází bez ohledu na to, jak manželství zaniklo. Může se jednat o zánik manželství rozvodem, smrtí jednoho z manželů, anebo prohlášením manželství za neplatné. Dle důvodové zprávy k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, vede zánik rodinné domácnosti k obdobným právním následkům dle § 766 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, jako například smrt jednoho z manželů. V případě náhrady nákladů na rodinnou domácnost, může dojít k následkům dle § 691 odst. 2 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a s tím dojde k povinnosti vypořádat obvyklé vybavení rodinné domácnosti dle § 699 zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. [92]

Ve svém rozsudku ze dne 24. 01. 2019 sp. zn. 26 Cdo 3975/2017 Nejvyšší soud vyslovil názor, že manžel, který má výhradní právo umožňující v domě nebo bytě bydlet, se nemůže zprostit ochrany bydlení druhého manžela opuštěním rodinné domácnosti s odkazem na § 747 odst. 1 zákona č. 89/2012

[91] KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. *Rodinné právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-552-7.
[92] Důvodová zpráva, *zákon č. 89/2012 Sb.,občanský zákoník,* v posledním znění

Sb., občanský zákoník. Tímto jednostranným jednání nezanikne právo bydlení druhého manžela vzniklé podle § 744 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, třebaže dům nebo byt přestanou být v důsledku zániku rodinné domácnosti obydlím manželů.[93]

Jestliže už jednou rodinná domácnost v minulosti zanikla, lze ji po vzájemné dohodě obou manželů opětovně obnovit, a to nezávisle na tom, jestli důvodem zániku bylo trvalé opuštění rodinné domácnosti nebo vzájemná dohoda manželů o trvalém odděleném bydlení.[94]

3.6 Trvalost soužití a rodinná domácnost

Typické pro rodinnou domácnost je trvalé soužití a podílení se na nákladech a fungování domácnosti. Za trvalé soužití se považuje společné bydlení rodičů a dětí nebo partnerů na předem časově neomezenou dobu. Předem časově omezené je například soužití osob po dobu nemoci jedné z nich za účelem ošetřování, dále soužití osob po dobu studia apod. Naproti tomu nelze za časově omezené soužití považovat soužití dospělé osoby s dítětem, které po dovršení zletilosti společnou domácnost opustí. Vznik společné domácnosti je vyloučen také v případě přechodného ubytování, občasného přespávání či návštěv, stejně tak i v případě výpomoci v domácnosti například pobyt au-pair v rodině. Trvalost soužití na druhou stranu nelze chápat absolutně, když například soužití ve společné domácnosti nezaniká, pokud se některá ze spolu žijících osob po přechodnou dobu nachází na jiném místě například z důvodu pracovní cesty, studia v zahraničí a podobně. Viz rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 21 Cdo 678/2011.[95]

Soudní praxe dospěla k závěru, že z požadavku trvalosti soužití vyplývá, že nikdo nemůže být současně členem dvou či více společných domácností.[96]

---

[93] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2019, sp. zn. 26 Cdo 3975/2017.
[94] ZACHOVALOVÁ, Tereza. *Rodinná domácnost pojmů* [online]. [cit.28.7.2022]. Dostupné z: http://wiki.iurium.cz/w/Rodinná_domácnost
[95] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2012, sp. zn. 21 Cdo 678/2011.
[96] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2012, sp. zn. 21 Cdo 678/2011.

4. Srovnání rodinného práva v rámci některých států Evropské unie

Soubor právních pravidel upravujících vztahy mezi osobami, které jsou spojeny manželstvím, registrovaným partnerstvím nebo pokrevní příbuzenskou linií, nazýváme rodinného právo. To se zabývá nejen uzavřením manželství či rozvodem manželství, ale také řadou otázek týkajících se odpovědnosti rodičů. Právní normy, které tyto vztahy upravují, jsou součástí každého státního systému v Evropě. Členské státy Evropské unie jsou vázány, mimo vlastních ústavních pravidel, pravidly Evropské unie, která se je snaží stanovit tak, aby žádnému evropskému občanovi nebyly vytvářeny překážky při uplatnění právních záruk, případně výkonu jeho práva. Otevřením hranic mezi evropskými státy se otevřelo i široké spektrum možností migrace lidí za prací, která následně šla ruku v ruce se vznikem mezinárodních vztahů, manželství a domácností. S pravidly, která Evropská unie vytváří, musí souhlasit všechny státy, a i přesto je potřeba poukázat na skutečnost, že jsou stát od státu odlišná, a to v závislosti na historickém, kulturním i společenském vývoji jednotlivých zemí.[97]

Pravidla stanovená Evropskou unií vycházejí mimo jiné i z všeobecně uznávaných a zároveň akceptovatelných hodnot, mezi které lze zahrnout úctu k životu, svobodě, rovnosti, lidské důstojnosti, soukromí, rodinnému životu a řadě dalších, jež vycházejí z obecných lidsko-právních standardů.[98]

Tyto hodnoty se odráží ve specifických částech rodinného práva, které se zaměřuje především na manželské vztahy, ochranu manžela ve slabším postavení, blaho dítěte, ochranu jeho zájmů, ochranu rodiny, a všeobecně všech jejich členů. Změnou poměrů a standardů nejen jednotlivých států, ale i celosvětových, lze pozorovat postupné hodnotové obohacování jednotlivých rodinných práv a jejich vývoj.[99]

---

[97] *E-justice.europa.eu: Rodinné věci* [online]. [cit.9.7.2023]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/44/CS/family_matters?init=true

[98] KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5053-2.

[99] KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. České rodinné právo ve světle evropských harmonizačních tendencí. *Právník*. 2012, roč. 151, č. 12, s. 1161-1184. ISSN 0231-6625.

Vliv na neustálý vývoj evropského rodinného práva má nepochybně i judikatura Evropského soudu pro lidská práva, z níž vychází ve svých rozhodnutích i národní ústavní soudy. Nejen ke sladění rodinného práva v Evropě, byla 1. 9. 2001 Radou Evropy zřízena Komise pro evropské rodinné právo (Commission on European Family Law). Komise je založena na vědecké iniciativě, a jejími členy jsou přední odborníci na rodinné právo.[100] Komise má zřízeny mezinárodní webové stránky, na nichž lze dohledat zprávy zemí podle jurisdikce.[101]

Rodinná domácnost má úzký vztah k manželství a majetkovým poměrům v manželství, rozluce, rozvodu a registrovanému partnerství.

4.1 Německo

Základním zákonem (Grundgesetz) Spolkové republiky Německo je německá ústava, která poskytuje základní rámec pro právní systém a hodnoty tohoto státu. Rodinné právo je upraveno Německým občanským zákoníkem, konkrétně pak čtvrtým podtitulem tohoto zákona.

V Německé spolkové republice mohou manželství uzavřít dvě osoby opačného nebo stejného pohlaví, a to za podmínek stanovených zákonem. Manželé se podle § 1356 občanského zákona starají o hospodaření domácnosti po vzájemné dohodě.[102] V manželství pak vzniká společné jmění manželů, jehož rozdělení je při rozvodu také řešeno občanským zákonem. Německé právo zná pouze rozvod z důvodu rozvrácení manželství, které tak vyvrací možnost rozvedení manželství z důvodu zavinění jednoho z manželů. Podle § 1564 první věty občanského zákoníku (Bürgerliches Gesetzbuch) může být manželství

[100] BOELE–WOELKI, Katharina et al. *Principles of European Family Law Regarding Divorce and Maintenance Between Former Spouses*. Antverp; Oxford: Intersentia, 2004. ISBN 905095426X.

[101] *Ceflonline.net: Commission on European Family Law* [online]. [cit.9.7.2023]. Dostupné z: http://ceflonline.net/country-reports-by-jurisdiction/

[102] *Gesetze-im-internet.de: German Civil Code Section 1356* [online]. [cit.9.7.2023]. Dostupné z: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p5456

zrušeno rozvodem pouze na základě rozsudku soudu na návrh jednoho nebo obou manželů.[103]

Při rozvodu manželství je třeba vypořádat majetek manželů, přičemž podle § 1568a a § 1568b občanského zákoníku platí pro společné bydlení a rozdělení zařízení domácnosti po rozvodu pravidlo, že manžel, který je více odkázán na užívání bydlení nebo zařízení domácnosti, má právo požádat, aby mu druhý manžel přenechat byt nebo zařízení domácnosti. V tomto ohledu je však potřeba přihlédnout především k poměrům obou manželů a stejně tak k nejlepšímu zájmu jejich společných dětí.[104]

V případě, že rodiče vykonávají rodičovská práva o povinnosti společně a rozvedou se, pak jejich společná odpovědnost stále trvá. To lze změnit pouze soudním rozhodnutím, není-li tím ohroženo blaho dítěte, a to pouze tehdy, podá-li jeden z rodičů soudu pro rodinné záležitosti návrh na přenesení plné rodičovské odpovědnosti nebo její části pouze na navrhujícího rodiče. Německé právo vychází z toho, že v nejlepším zájmu dítěte je styk s oběma rodiči. To je důvodem, proč zajišťuje jak právo dítěte na styk s oběma rodiči, tak i právo a povinnost obou rodičů stýkat se s ním (§ 1684 odst. 1). To platí bez ohledu na rozdělení rodičovských práv a povinností.[105]

4.2 Polsko

Za nevýznamnější pramen polského práva je považována Ústava. Současná ústava byla přijata v roce 1992. Manželství a péči o děti upravuje zákon o rodině a opatrovnictví (Prawo rodzinne i opiekuńcze).

S ohledem k tomu, že Polsko je silně křesťansky založená země, registrované partnerství zde nepřichází v úvahu. Manželství tedy může uzavřít

---

[103] *Gesetze-im-internet.de: German Civil Code Section 1564* [online]. [cit.9.7.2023]. Dostupné z: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p5456

[104] *Gesetze-im-internet.de: German Civil Code Section 1568a, 1568b* [online]. [cit.9.7.2023]. Dostupné z: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p5456

[105] *E-justice.europa.eu: Rozvod a rozluka* [online]. [cit.9.7.2023]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/45/CS/divorce_and_legal_separation?GERMANY&member=1

pouze pár rozličného pohlaví. I přesto, že ze statistik vyplývá[106], že asi 80 % Poláků je věřících, dochází zde k rozpadu manželství tak, jako v jiných evropských státech. Důvodem k rozvodu je podle zákona úplný a nenapravitelný rozvrat manželství. Splněny musí být obě podmínky (§ 56 odst. 1 zákona o rodině a opatrovnictví). Manželství nelze rozvést, pokud by to poškodilo nezletilé děti, anebo by to nebylo možné sloučit s pravidly společenského soužití z jiných důvodů. Stejně tak není manželství rozvedeno, když je návrh podán tím z manželů, který nese za rozvrat manželství výlučnou odpovědnost a druhý s rozvodem samotným nesouhlasí.[107]

Manželům, po uzavření manželství, vzniká ze zákona společné jmění manželů. To zahrnuje majetek, který manželé, ať už oba nebo jeden z nich, nabyli za celou dobu trvání manželství. Pokud po rozvodu existují závažné důvody pro jiné rozdělení majetku, může jeden z manželů požádat soud o rozdělení společného jmění podle toho, jakou měrou k nabytí majetku každý z manželů přispěl.[108]

Pokud manželé obývají společnou domácnost, určí soud v rozsudku o rozvodu, jak budou rozvedení manželé tuto společnou domácnost nadále užívat. V případě, kdy soužití jeden z manželů znemožňuje svým zvlášť zavrženíhodným jednáním, může soud, na žádost druhého manžela, nařídit jeho vystěhování. Soud smí, na základě žádosti obou stran, rozhodnout o rozdělení jejich společné domácnosti nebo domácnost přiřknout jednomu z manželů, a to v případě, kdy druhý z manželů souhlasí, že z tohoto společného bydlení odejde, a to bez nároku na náhradní bydlení nebo náhradní zařízení. Při takovém rozhodování o společné domácnosti soud musí zohlednit potřeby dětí a manžela, kterému je svěřena rodičovská odpovědnost. Soud je povinen

---

[106] *Lidovky.cz: Další rána církvi. Důvěra ve víru u mladých Poláků klesá, už nejsou tolik zbožní jako před čtvrt stoletím* [online]. [cit.3.7.2023]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/svet/u-mladych-polaku-vyrazne-klesa-zboznost-i-duvera-v-katolickou-cirkev.A210305_210739_ln_zahranici_lihav

[107] *Isap.sejm.gov.pl: Akty prawne wg hasel – rodzinne i opiekuńcze prawo* [online]. [cit.6.7.2023]. Dostupné z: https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/ByKeyword.xsp?key=rodzinne%20i%20opieku%C5%84cze%20prawo

[108] *E-justice.europa.eu: Rozvod a rozluka* [online]. [cit.9.7.2023]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/45/CS/divorce_and_legal_separation?POLAND&member=1

v rozsudku o rozvodu upravit i výkon odpovědnosti rodičů ke všem nezletilým dětem obou manželů a zároveň práva na styk s dětmi. Pokud nejlepší zájmy dítěte nevyžadují rozdělení sourozenců, je třeba, aby byli vychováváni společně.[109]

4.3 Itálie

Nejvyšším právním pramenem Itálie je Ústava Italské republiky ze dne 22. prosince 1947. Rodinné právo upravuje italský občanský zákoník (Codice civile).

Dle italského práva, vzniká manželům po uzavření manželství, společné jmění manželů. Toto je podepřeno zákonem. Majetkové poměry v manželství v Itálii jsou zakotveny v článku 177 a následujících v občanském zákoníku. Zde je uvedeno, že majetek získaný manželi – společně, nebo samostatně během manželství, patří do společného jmění manželů. Výjimku tvoří osobní věci manžela/manželky za které se považují věci pro osobní používání jedním z manželů, věci které potřebují ke své práci, náhrada škody, dary nebo dědictví nabyté po uzavření manželství a věci, které jim patřily před uzavřením manželství.[110]

V Itálii lze manželství uzavřít jako sňatek civilní nebo katolický, a to v souladu s článkem 143 občanského zákoníku. Při uzavření manželství jsou oba manželé povinni přispívat na potřeby rodiny, a to vzhledem k vlastnímu majetku a schopnostem pracovat nebo činit domácí práce. Společně rozhodují, jak bude probíhat jejich další rodinný život a kde se bude nacházet jejich rodinná domácnost. Po dobu trvání manželství je nemohou smluvně změnit.[111]

---

[109] *E-justice.europa.eu: Rozvod a rozluka* [online]. [cit.9.7.2023]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/45/CS/divorce_and_legal_separation?POLAND&member=1

[110] *E-justice.europa.eu: Majetkové poměry v manželství* [online]. [cit.10.7.2023]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/36686/CS/matrimonial_property_regimes?ITALY&clang=cs

[111] *Brocardi.it: Tito VI – Codice Civile – Del matrimonio* [online]. [cit.10.7.2023]. Dostupné z: https://www.brocardi.it/codice-civile/libro-primo/titolo-vi/

S pojmem společná domácnost a rodinná domácnost se setkáme v italském občanském zákoníku převážně v kapitolách týkajících se majetku, manželství, rozvodu, rozluky a rodičovské zodpovědnosti.

V italském rodinném právu je kladen velký důraz na ochranu rodiny a rodinné domácnosti vůči dětem. V případě rozvodu nebo rozluky (znamená, že zákon po manželích nevyžaduje, aby žili společně) upřednostní soud pro společné žití toho rodiče, který s dítětem bude i nadále žít v rodinné domácnosti. Je-li to v zájmu nezletilého dítěte, soud přizná rodiči, který s ním žije právo žít s ním i nadále v domácnosti bývalého manželského páru. Nezletilé dítě soud svěří výhradně do společné péče rodičů (jen výjimečně do péče jen jednoho z nich). Výživné na dítě pak platí rodič, který je odpovědný za rozluku nebo rozvod a nežije s dítětem v rodinné domácnosti. Jeho výši určí soud. Stejně tak soud určí styk dítěte s druhým rodičem. Rozlukou zaniká režim společného jmění manželů, a to v okamžiku, kdy soud povolí manželům žít odděleně anebo ode dne, kdy byl manželi proveden předsedou senátu podepsaný zápis o rozluce, na němž se manželé dohodli.[112]

[112] *E-justice.europa.eu: Rozvod a rozluka* [online]. [cit.10.7.2023]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_divorce-45-it-maximizeMS_EJN-cs.do?member=1

5. Rodinná domácnost dle slovenského práva

Asi nejblíže českému právu má právo slovenské. Je to dáno tím, že Česká republika a Slovenská republika utvářely od roku 1918 do konce roku 1992 jeden společný stát. Během tohoto období byly na území Československa vytvářeny, schvalovány a přijímány společné zákony. Kromě tohoto zde byla jednotná finanční měna, společný jazyk, kultura a politika. Dnem 31. 12. 1992 zaniklo Československo a od 1. 1. 1993 vznikly dva samostatné suverénní státy, Česká republika a Slovenská republika. Oba státy mají společné hranice a mají spoustu společného. Například i to, že jsou členy Evropské unie a patří do Schengenského prostoru, tedy mezi dvacet sedm evropských států, které mají dle Schengenské dohody volný pohyb osob přes státní hranice těchto států.

V roce 1964 byl Národním shromážděním na území tehdejšího Československa přijat zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, který je v pozměněné podobě stále účinný na území Slovenské republiky. V České republice byl tento zákon nahrazen zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dnem 1. 4. 1964 nabyl účinnosti na území tehdejšího Československa také zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, který byl na Slovensku v 2005 nahrazen zákonem č. 36/2005 Z. z., zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 36/2005 Z. z., zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov tvoří hlavní právní normu na území Slovenské republiky a skládá se z těchto částí:

I. Základní zásady (články 1 – 5)
II. Prvá časť – manželství (§ 1 - § 27)
III. Tretia časť – vztahy medzi rodičami, dětmi a ostatnými příbuznými (§28 - § 61)
IV. Štvrta časť – určenie rodičovstva a osovojenie (§ 82 - § 109)
V. Piata časť – společné, prechodné a zrušovacie ustanovenia (§ 110 - § 120)

Jednotlivé části zákona se dále dělí na jednotlivé hlavy a jednotlivá ustanovení. Současná právní norma rodinného práva na Slovensku obsahuje celkem sto dvacet paragrafových znění.[113]

Přestože upravuje na Slovensku rodinné právo samostatná právní norma, slovenský zákonodárce má do budoucna v plánu rekodifikaci slovenského soukromého práva a počítá s jednotnou právní úpravou občanského a rodinného práva, tak jak je tomu v současnosti v jiných moderních státech s kontinentálním (evropském) právním systémem, kde jsou tyto vztahy upraveny přímo v občanském zákoníku stejně jako v České republice.[114]

Rodinné právo na Slovensku spadá tak jako v České republice do práva soukromého. Ve slovenské právní úpravě stejně jako v té české je zakotveno, že manželé mají stejná práva a stejné povinnosti. Jsou povinni spolu žít, být si věrni, navzájem se respektovat, vytvářet zdravé prostředí pro výchovu svých dětí, vzájemně se podporovat a respektovat svou důstojnost. Každý z manželů je povinen se starat o chod a uspokojování potřeb rodiny podle svých možností, schopností a majetkových poměrů. Uspokojování potřeb rodiny se vztahuje také na péči o děti a řádné fungování domácnosti. O záležitostech a věcech, které se týkají rodiny, rozhodují manželé společně. Pokud se nedohodnou na důležitých společných záležitostech domácnosti, na návrh jednoho z nich rozhodne soud. V běžných záležitostech je oprávněn jeden z manželů zastupovat druhého a naopak. Toto neplatí, pokud jeden z manželů druhému sdělí, že s jeho zastoupením nesouhlasí. Zákon č. 36/2005 Z. z., zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v „*§ 28 stanovuje rodičovské práva a povinnosti.*

1) *Súčasťou rodičovských práv a povinností sú najmä*
   a) *sústavná a dôsledná starostlivosť o výchovu, zdravie, výživu a všestranný vývin maloletého dieťaťa,*
   b) *zastupovanie maloletého dieťaťa,*
   c) *správa majetku maloletého dieťaťa.*

[113] Zákon č. 36/2005 Sb., *Z. z., zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov*
[114] ZAHRADNÍKOVÁ, Jarmila. *Legislatíva rodinného práva* [online] [cit.29.10.2022]. Dostupné z: https://zahradnikova.sk/legislativa-rodinneho-prava/

2) *Rodičovské práva a povinnosti majú obaja rodičia. Pri ich výkone sú povinní chrániť záujmy maloletého dieťaťa.*
3) *Rodičovské práva a povinnosti vykonáva jeden z rodičov, ak druhý z rodičov nežije alebo je neznámy. Platí to aj v prípade, ak jeden z rodičov bol pozbavený rodičovských práv a povinností, ak mu bol výkon jeho rodičovských práv a povinností obmedzený alebo pozastavený. Ak je jeden z rodičov obmedzený v spôsobilosti na právne úkony, druhý rodič vykonáva rodičovské práva a povinnosti sám len v takom rozsahu, v akom je spôsobilosť prvého rodiča na právne úkony súdom obmedzená.“*[115]

Slovenská právní úprava Zákona č. 36/2005 Z. z., zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v „*§ 32 dále stanovuje co se týká Správy majetku maloletého dieťaťa,takto:*

1) *Rodičia sú povinní spravovať majetok maloletého dieťaťa s náležitou starostlivosťou.Rodičovské práva a povinnosti majú obaja rodičia. Pri ich výkone sú povinní chrániť záujmy maloletého dieťaťa.*
2) *Výnosy z majetku maloletého dieťaťa získané pri jeho spravovaní môžu rodičia maloletého dieťaťa použiť najmä na uspokojovanie potrieb maloletého dieťaťa a v primeranom rozsahu aj na uspokojovanie potrieb rodiny. Vyživovacia povinnosť rodičov k deťom zostáva zachovaná.*
3) *Ak vznikol bez zavinenia osôb, ktoré sú povinné maloletému dieťaťu poskytovať výživu, hrubý nepomer medzi ich majetkovými pomermi amajetkovými pomermi maloletého dieťaťa, možno na účel uvedený v odseku 2 použiť aj majetok maloletého dieťaťa.*
4) *Rodičia odovzdajú dieťaťu jeho majetok, ktorí spravovali, najneskôr do 30 dní od dosiahnutia plnoletosti dieťaťa.*
5) *Maloleté dieťa má právo požiadať rodičov alebo osoby, ktoré spravujú jeho majetok, o vyúčtovanie týkajúce sa správy jeho majetku; toto právo zanikne, ak sa neuplatnilo na súde do troch rokov po skončení správy majetku. Práva dieťaťa zo zodpovednosti za škodu a z bezdôvodného obohatenia zostávajú zachované.“*[116]

---

[115] Zákon č. 36/2005 Sb., *Z. z., zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov*
[116] Zákon č. 36/2005 Sb., *Z. z., zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov*

V porovnání slovenské právní úpravy s českou je, co se týká časového období předání spravovaného majetku dítěti, ta slovenská rychlejší. Česká právní úprava hovoří o předání nejpozději do šesti měsíců od nabití zletilosti, kdežto slovenská nejpozději do třiceti dní od dosažení zletilosti. Jakmile tak slovenské dítě dosáhne zletilosti a chce se osamostatnit, nemohou jeho rodiče z jakéhokoliv důvodu předání protahovat a dítěti tím způsobit v jeho nové životní etapě problémy.

Ve čtvrté části v druhé hlavě zákona č. 36/2005 Z. z., zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov, nalezneme kapitolu Osvojenie, v níž je stanoveno konkrétně v § 98: *„Osvojiteľom sa môže stať len fyzická osoba, ktorá má spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu, osobné predpoklady, najmä zdravotné, osobnostné a morálne, je zapísaná do zoznamu žiadateľov o osvojenie podľa osobitného predpisu a spôsobom svojho života a života osôb, ktoré s ňou žijú v domácnosti, zaručuje, že osvojenie bude v záujme maloletého dieťaťa. Táto podmienka sa nevzťahuje na ustanovenie § 100 ods. 3.*, kde se uvádí, *Ak je osvojiteľ manželom rodiča maloletého dieťaťa, môže osvojiť maloleté dieťa len so súhlasom druhého manžela; súhlas nie je potrebný, ak druhý manžel stratil spôsobilosť na právne úkony alebo ak je zadováženie súhlasu spojené s ťažko prekonateľnou překážkou.“* Dále v § 99 *„Medzi osvojiteľom a osvojencom musí byť primeraný vekový rozdiel*. a *osvojiť možno len maloleté dieťa, ak je osvojenie v jeho záujme.“*[117]

V dalších paragrafových ustanoveních je uvedeno, že jako společné nezletilé dítě si mohou osvojit pouze manželé. Jestliže je nezletilé dítě schopno posoudit rozsah osvojení, je vyžadován také jeho souhlas. Dále nezletilé dítě musí být před rozhodnutím soudu nejméně po dobu devíti měsíců v péči budoucích osvojitelů. Náklady s uvedenou péčí hradí v této době budoucí osvojitelé. Výčet všech práv a povinností ohledně osvojení je uveden v § 97 až § 109 zákona č. 36/2005 Z. z., zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

[117] Zákon č. 36/2005 Sb., *Z. z., zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov*

Komparací české a slovenské právní normy bylo zjištěno, že pojem „rodinná domácnost“ se ve slovenské právní úpravě jako takový nevyskytuje. Lze jej ale odvodit a definovat na základě vybraných právních norem, z nichž lze považovat za nejpodstatnější zákon č. 36/2005 Z. z., zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

6. Rodinná domácnost – současná právní judikatura

Pojem rodinná domácnost se poprvé objevil v nové úpravě soukromého práva, konkrétně v novém občanském zákoníku. Konkrétní definice rodinné domácnosti uvedena nebyla. Ta byla později vymezena soudní judikaturou Nejvyššího soudu, konkrétně pak rozsudkem ze dne 24. 1. 2019 sp. zn. 26 Cdo 3382/2017 v němž na tento nedostatek Nejvyšší soud upozornil a uvedl, že pro upřesnění tohoto pojmu lze vycházet z komentářové literatury k občanskému zákoníku. Podle této je rodinnou domácností (manželů) společenství tvořené manžely, případně dalšími osobami trvale spolu žijícími ve společném obydlí (obydlí manželů) a společně hospodařícími. Ve své podstatě tak Nejvyšší soud navázal na definici společné domácnosti dle občanského zákoníku platného do 31. 12. 2013.

V druhém významném rozhodnutí, usnesení ze dne 24. 1. 2019, č. j. 26 Cdo 3975/2017, se Nejvyšší soud zabýval otázkou trvání práva bydlení. V posuzovaném případě měli manželé rodinnou domácnost v domě ve výlučném vlastnictví manžela, který se pak z domu odstěhoval a rodinnou domácnost opustil. Nebylo tedy pochyb o tom, že došlo k zániku rodinné domácnosti, neboť manžel opustil domácnost s úmyslem se do ní nevrátit a neobnovit společné soužití.

Poslední z významných rozhodnutí týkajících se rodinné domácnosti je rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 6. 2020, sp. zn. 21 Cdo 3017/2019, který má zásadní význam nejen pro posuzování bydlení manželů, ale rovněž pro otázku vzniku věcných práv k nemovitostem.[118]

Dalšími judikáty, které se vážou k pojmu rodinná domácnost, jsou tyto:

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2022, sp. zn. 21 Cdo 252/2021 zabývající se neplatností právního jednání, obydlí manželů a rodinnou domácností. Konkrétně se zde uvádí, že ochrana bydlení manželů nebo rodiny v domě, ve kterém se nachází rodinná domácnost manželů nebo rodiny (§ 747

[118] TOMEŠOVÁ, Jana. *Ochrana rodinné domácnosti dle aktuální judikatury* [online]. [cit.29.7.2023]. Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/ochrana-rodinne-domacnosti-dle-aktualni-judikatury

zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník), se vztahuje nejen na vlastní dům jako stavbu a na pozemek, na němž se dům nachází, ale i na pozemek k domu přiléhající, tvoří-li s ním jeden funkční celek za účelem bydlení. Takovým pozemkem může býti pozemek zajišťující přístup k domu nebo pozemek, jenž je přilehlou oplocenou zahradou.[119]

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 7. 2022, sp. zn. 22 Cdo 3070/2021 zabývající se nabytím věci do společného jmění manželů a důkazním břemenem, peněžními prostředky na bankovním účtu a společným jměním manželů, stejně tak zrušením užívacího práva k domu nebo bytu, ve kterém byla rodinná domácnost manželů.[120]
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2021, sp. zn. 22 Cdo 3428/2020 zabývající se společným jměním manželů, účelem vypořádání vnosu ze společného na výlučný majetek a plátkami hypotečního úvěru poskytnutého na pořízení domu ve výlučném majetku, ve kterém rodina bydlí.[121]
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2023, sp. zn. 22 Cdo 3831/2022 zabývající se právním režimem věcí ve společném jmění manželů tvořících součást obvyklého vybavení rodinné domácnosti.[122]
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 11. 2016, sp. zn. 26 Cdo 1454/2016 zabývající se výpovědí z nájmu bytu.[123]

Podle Gříbkové[124] se v případě judikátů nejedná o soudní rozhodnutí, jejichž dopad nepřesáhne skutkové okolnosti jednotlivých kauz. Naopak je považujeme za rozhodnutí, která obsahují snáze zobecnitelný výklad konkrétního pojmu či principu. Stejně tak je možné, že takové rozhodnutí, zpravidla soudu vyššího stupně, určité principy či normy vytváří.

Tato judikatura se běžně užívá pro soudní rozhodnutí soudů nižšího stupně. Na základě spolupráce s Okresním soudem v Benešově bylo, v soudem anonymizovaných rozsudcích, zjištěno využití citací platných judikátů.

---

[119] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2022 sp. zn. 21 Cdo 252/2021
[120] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 7. 2022 sp. zn. 22 Cdo 3070/2021
[121] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2021 sp. zn. 22 Cdo 3428/2020
[122] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2023 sp. zn. 22 Cdo 3831/2022
[123] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 11. 2016 sp. zn. 26 Cdo 1454/2016
[124] GŘÍBKOVÁ, Petra. Judikatura jako fenomén [online].[cit.5.8.2023]. Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/judikatura-jako-fenomen

Uplatnění judikatury k pojmu rodinná domácnost využil Okresní soud v Trutnově v rozhodnutí č. j. 19 C 273/2021-100 ze dne 28. 3. 2023, kterým jakož to soud 1. stupně ve věci o nahrazení projevu vůle a vzájemném návrhu k obnovení práv a povinností stran rozhodl takto: *„Dle § 747 odst. 1 o. z. má-li alespoň jeden z manželů právo nakládat domem nebo bytem, ve kterém se nachází rodinná domácnost manželů nebo rodiny, a tohoto domu nebo bytu je k bydlení manželů nebo rodiny nezbytně třeba, musí se zdržet všeho a předejít všemu, co může bydlení znemožnit nebo ohrozit. Manžel zejména nesmí bez souhlasu druhého manžela takový dům nebo byt zcizit nebo k domu, jeho části nebo k celému bytu zřídit právo, jehož výkon je neslučitelný s bydlením manželů nebo rodiny, ledaže zajistí manželovi nebo rodině po všech stránkách obdobné bydlení s bydlením dosavadním. Dle odst. 2 jedná-li manžel bez souhlasu druhého manžela v rozporu s odstavcem 1, může se tento manžel dovolat neplatnosti takového právního jednání. Účastníci platně uzavřeli smlouvu o smlouvě budoucí kupní ve smyslu § 1785 o. z. na převod ve výroku rozsudku uvedených nemovitostí. V době uzavření smlouvy o smlouvě budoucí žalovaný nebyl nijak omezen v právu uzavřít kupní smlouvu, kterou se zavázal uzavřít v smlouvě o smlouvě budoucí. V předmětných nemovitostech ke dni uzavření smlouvy o smlouvě budoucí neexistovala rodinná domácnost ve smyslu § 747 o.z., neboť žalovaný neměl manželku, nýbrž pouze dlouholetou partnerku (družku). K výkladu pojmu rodinné domácnosti ve smyslu § 747 o. z. viz rozhodnutí NS ČR ze dne 24. 1. 2019 sp. zn. 26 Cdo 3975/2017: Podmínka umístění rodinné domácnosti manželů nebo rodiny znamená, že v domě nebo bytě mají společné obydlí buď oba manželé, případně s dalšími osobami (dětmi), nebo se tam nachází domácnost rodiny, kterou může tvořit i jen jeden manžel, ať již sám, či s dalšími osobami (dětmi).“* [125]

Uplatnění judikatury k pojmu rodinná domácnost využil Krajský soud v Hradci Králové, č. j. 19 Co 123/2022-134 ze dne 6. 12. 2022, jakožto odvolací soud ve výše uvedené věci 19 C 273/2021-100 o nahrazení projevu vůle a vzájemném návrhu k obnovení práv a povinností stran, a potvrdil rozhodnutí okresního soudu, s tím že v odůvodnění rozhodl takto: *„Odvolací soud se*

[125] Rozhodnutí Okresního soudu v Trutnově č. j. 19 C 273/2021-100 ze dne 28. 3. 2023

ztotožňuje i se závěrem okresního soudu, že souhlasu družky žalovaného k uzavření smlouvy o smlouvě budoucí ani kupní smlouvy nebylo třeba, když § 747 o. z. se vztahuje pouze na manželku, nikoli na družku. Žalovaný tedy tehdy nebyl nijak omezen v dispozici s nemovitostí, tehdejší družka žalovaného s prodejem souhlasila a její současné jednání je čistě účelové. Pokud navíc manžel bez souhlasu druhého manžela prodá nemovitost ve svém vlastnictví, nejedná se o právní jednání absolutně neplatné. Postižený manžel se může dovolat relativní neplatnosti takového jednání (§ 586 o. z.), jak správně vyložil již okresní soud.“[126]

Uplatnění judikatury k pojmu rodinná domácnost využil Okresní soud v Opavě, č. j. 9 C 267/2021-51 ze dne 25. 8. 2022, ve věci o určení vlastnického práva k nemovitosti, kdy v odůvodnění rozhodl takto“ *„Žaloba je důvodná. V řízení bylo prokázáno, že mezi zemřelým a obdarovaným (žalovaným) byla uzavřena darovací smlouvy. Jednou ze základních zásad občanského zákoníku je ochrana rodiny potažmo manželství. Proto, aby došlo k ochraně bydlení manžela či manželky tak, jak je vymezuje § 747 o. z. je nutné splnit následující předpoklady. Alespoň jeden z manželů musí mít právo nakládat s bytem či domem, v dané nemovitosti musí být rodinná domácnost manželů či rodiny, musí zde být bytová potřeba a nesmí existovat písemný souhlas manžela v souladu s § 749 o. z. V dané věci bylo nesporné, že zemřelý byl vlastníkem předmětných nemovitostí do uzavření darovací smlouvy, v domě bydlel společně se svou manželkou (žalobkyní) a v domě byla jejich rodinná domácnost. Žalovaným nebylo tvrzeno, že došlo k udělení písemného souhlasu s převodem předmětných nemovitostí ze strany žalobkyně, pouze bylo sděleno, což je nesporné, že žalobkyně byla přítomna podpisu darovací smlouvy. Nadto žalovaný tvrdil, že nedošlo k ohrožení bydlení žalobkyně, když v domě stále bydlí a žalobkyni byla ze strany žalovaného učiněna nabídka na uzavření nájemní smlouvy. K tomu soud uvádí, že je sice pravdou, že žalobkyně v domě v současné době bydlí, ale dané může být ze strany žalovaného kdykoli změněno, i vzhledem k tomu, že sám žalovaný uváděl, že došlo k vyhrocení vztahů mezí žalobkyní a žalovaným. Žalovaný je v katastru nemovitostí uveden*

[126] Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 19 Co 123/2022-134 ze dne 6. 12. 2022

jako vlastník nemovitostí, s nemovitostmi nakládá dle svého uvážení, žalobkyně nemá na nemovitostech zřízené věcné břemeno dožití a nabídka zřízení nájemní smlouvy žalobkyni nezaručuje poklidné bydlení. Žalobkyně je v invalidním důchodu z důvodu psychického onemocnění. Žalobkyně byla účastna uzavření darovací smlouvy mezi jejím manželem a žalovaným, ale nikdy nedala souhlas manželovi, aby mohl předmětné nemovitosti zcizit. Na základě všeho výše uvedeného soud rozhodl tak, že žalobě v plném rozsahu vyhověl."[127]

Uplatnění judikatury k pojmu rodinná domácnost využil v rozsudku Okresní soud v Benešově, č. j. 7 Nc 99/2020-81 ze dne 3. 2. 2021 ve věci péče o nezletilé děti rodičů o úpravy poměrů a následně v rozsudku i Krajský soud v Praze, č. j. 100 Co 105/2021-210 ze dne 21. 6. 2021 jakožto odvolacího soudu v téže věci rozhodl o úpravě poměrů nesezdaných rodičů a jejich nezletilých dětí, kteří žijí ve společné domácnosti, a to konkrétně v domě, který mají rodiče v podílovém vlastnictví nemovitosti. Rodiče pečují o děti i společnou domácnost společně.[128] V rámci tohoto bylo souběžně vydáno Usnesení Okresním soudem v Benešově, č. j. 5 C 220/2020-387 ve věci zrušení a vypořádaní podílového vlastnictví nemovitosti, ve kterém se nachází rodinná domácnost a to smírem obou účastníků řízení.[129]

[127] Rozhodnutí Okresního soudu v Trutnově č. j. 9 C 267/2021-51 ze dne 25. 8. 2022
[128] Rozsudek Okresního soudu v Benešově č. j. 7 Nc 99/2020-81 ze dne 3. 2. 2021 a Rozsudek Krajského soudu v Praze, č. j. 100 Co 105/2021-210 ze dne 21. 6. 2021
[129] Usnesení Okresním soudem v Benešově, č. j. 5 C 220/2020-387

7. Úvahy „De lege lata“ a náměty „De lege ferenda“

Pokud mohu shrnout pojmy společná domácnost a rodinná domácnost, v řadě rysů se překrývají. Budu-li uvažovat v rámci de lege lata, je pojem společné domácnosti poměrně jasně definován a výrazně ohraničen judikaturou. U rodinné domácnosti tomu tak není. I když jsem dohledal poměrně dostatečný počet rozhodnutí obecných soudů, stále nepokládám současnou úpravu za přehlednou, jasnou a definovanou tak, aby o ní mohly být vedeny odborné debaty, a zároveň byla pro laickou veřejnost jasná.

K tomu se váží mé otázky, které jsou de lege ferenda směřovány na zákonodárce. Je mi jasné, že doporučení pro změny v platném právním rámci těžko mohu navrhovat jako student. Jde mi o to, abych mohl ze svého pohledu nastolit určitou debatu o nedostatku formulace pojmu rodinná domácnost a aplikace tohoto pojmu v právním řádu. Jsou to vlastně otázky, které mě při psaní mé práce napadaly. Proč rodinná domácnost zaniká rozvodem? Vždyť rozvod nemusí znamenat ukončení vedení rodinné domácnosti. Je spousta rodin, kde se rozvodem ukončil vztah, pak se obnovil, manželé spolu stále žijí v domácnosti (navíc společné). Pospolitost spolu žijících osob dále trvá, mají nadále zařízené společné obydlí. Obvyklé důvody zániku jsou například dohoda manželů o bydlení odděleném, opuštění domácnosti jedním z manželů a zánik manželství.

Výše je zmíněno, že rodinná domácnost zaniká jejím opuštěním jedním z manželů. Nejsou snad děti ať zletilé či nezletilé členy rodiny? Proč je zákonodárce vypustil ze své úpravy? K tomu spadá například i jakýkoli příbuzný ze strany kteréhokoli manželů, maminka či tatínek. Rodina se o něj v požehnaném věku stará. Včetně dětí. Manžel (anebo manželka) opustí rodinnou domácnost a zanikne rodina všem ostatním? Dle důvodové zprávy zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, má trvalé opuštění domácnosti jedním z manželů rovněž důsledky stanovené v ustanovení § 766 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, tedy obdobné následky jako zánik manželství smrtí jednoho manželů, což lze zneužít velmi jednoduše, manžel se odstěhuje a pro ostatní členy rodiny má z tohoto titulu zaniknout jejich rodinná domácnost?

Dle § 700 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, za rodinný se považuje závod, ve kterém společně pracují manželé nebo alespoň s jedním z manželů i jejich příbuzní až do třetího stupně nebo osoby s manžely sešvagřené až do druhého stupně a který je ve vlastnictví některé z těchto osob. Na ty z nich, kteří trvale pracují pro rodinu nebo pro rodinný závod, se hledí jako na členy rodiny zúčastněné na provozu rodinného závodu. Ve formulaci rodinného závodu dle zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, se rodina chápe daleko šířeji, přičemž domácnost by dle mého názoru měla mít vyšší ochranu než rodinný závod či podnik. Rodinný závod vznikne automaticky, pokud v něm členové rodiny pracují, nemusí se nijak zakládat a již touto skutečností jim vzniká například předkupní právo. [130]

Mám tedy za to, že spravedlivé a do budoucna přijatelné řešení pro rodinou domácnost by bylo též zřízení předkupního práva pro všechny její členy a uplatnilo by se zejména tehdy, pokud by tito členové rodinné domácnosti tvořili i po opuštění domácnosti vlastníka nemovitosti rodinné společenství (včetně příbuzných).

Zákonodárce by se měl do budoucna také zaměřit na právní institut nesezdaného soužití, které je v dnešní době hodně rozšířené a současný občanský zákoník jej nijak legislativně neupravuje.

[130] Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění § 700

Závěr

Cílem mé práce diplomové práce bylo porovnat nový občanský zákoník s předchozím občanským zákoníkem, a to z hlediska rodinného práva, kdy jsem se konkrétně zaměřil na pojem rodinná domácnost. Komparací těchto dvou zákonů, studiem judikatury a soudních rozhodnutí, jsem zjistil zásadní rozdíly. Nový občanský zákoník obsahuje Rodinné právo jako svou součást, které je věnována celá druhá část zákona. Původní občanský zákoník obsahoval jen malé části přenesené z rodinného práva, a to převážně týkajících se majetkových vztahů mezi manžely. Rodinné právo jako takové bylo předmětem samostatného zákona o rodině. Stejně tak termín rodinná domácnost přišel až s novým občanským zákoníkem, kdy částečně nahradil a lépe definoval a konkretizoval pojem společná domácnost, který byl užit v původním občanském zákoníku a zákoně o rodině. Toto jsem ve své diplomové práci potvrdil úvahami de lege lata.

V rámci své diplomové práce jsem částečně nahlédl nejen do historického vývoje občanského zákoníku, ale i do celkového vývoje soukromého práva, jehož obsahem je právo rodinné. V rámci náhledu do historie, jsem objasnil, jak a kdy vlastně vznikly pojmy společná domácnost a rodinná domácnost.

V jedné ze svých částí diplomové práce jsem porovnal české rodinné právo s některými státy evropské unie. Konkrétně jsem si vybral Německo, Polsko a Itálii. Jsou to státy, které mají geograficky a politicky blízko České republice. V rámci tohoto srovnání jsem došel k závěru, že většina států evropské unie již přešla na kontinentální právní systém, kdy jsou vztahy občanského a rodinného práva upraveny přímo v občanském zákoníku.

Samostatnou část své práce jsem věnoval Slovenské republice, která vzhledem k historickému vývoji týkajícího se nejen práva, má k České republice nejblíže. Zde jsem komparací vybraných českých a slovenských právních norem zjistil, že slovenské právo má stéle samostatnou právní normu zabývající se rodinným právem a samostatný občanský zákoník, i když slovenský zákonodárce plánuje rekodifikaci slovenského soukromého práva podle moderního kontinentálního právního systému. Stejnou komparací bylo též

zjištěno, že pojem rodinná domácnost se v současné slovenské právní úpravě nevyskytuje, ale lze jej odvodit a definovat z vybraných právních norem.

Ve své práci jsem zohlednil i své poznatky z dosavadního osobního života. Pro lepší pochopení celé problematiky rodinné domácnosti jsem popsal a vysvětlil základní pojmy tykajících se rodinné domácnosti tak, aby je byl schopen pochopit i naprostý laik.

Pokud celkově shrnu svou práci, musí konstatovat, že jsem dosáhl cíle, které jsem si pro svou práci stanovil.

Seznam použité literatury

Monografie

BĚLOHLÁVEK, J. Alexander et al. *NOVÝ OBČANSKÝ ZÁKONÍK Srovnání dosavadní a nové občanskoprávní úpravy včetně předpisů souvisejících* Plzeň: Aleš Čeněk, 2012. ISBN 978-80-7380-413-8.

BOELE–WOELKI, Katharina et al. *Principles of European Family Law Regarding Divorce and Maintenance Between Former Spouses*. Antverp; Oxford: Intersentia, 2004. ISBN 905095426X.

DRÁPAL, Ljubomír, Jaroslav BUREŠ a kol. *Občanský soudní řád I, II. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. ISBN 978-80-7400-107-9.

DVOŘÁK, Jan. *Majetkové společenství manželů*. 1. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-86395-70-7.

FIALA, Roman, Ljubomír DRÁPAL a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720) Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-869-6.

HRUŠÁKOVÁ, Milada a kol. *Zákon o rodině komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005. ISBN-80-7179-912-2.

JANDOUREK, Jan. Slovník sociologických pojmů 610 hesel. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3679-2.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milada HRUŠÁKOVÁ, Lenka WESTPHALOVÁ a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655-975) Komentář*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2020. ISBN 978-80-7400-795-8.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, Milana HRUŠÁKOVÁ a Lenka WESTPHALOVÁ. Rodinné právo. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-552-7.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-80-210-5053-2.

PAULDURA, Lukáč a kol. Slovník právních pojmů občanský zákoník. Praha: Wolters Kluwer, 2014. ISBN 978-80-7478-660-0.

VOJÁČEK, Ladislav, Karel SCHELLE a Vilém KNOLL. *České právní dějiny.* 1. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-127-4.

Periodika

ELIÁŠ, Karel. Domácnost. *Ad Notam*. 2007, roč. 13, č. 3, s. 69-75. ISSN: 1211-0558.

KOSAŘ, David. Kolize základních práv v judikatuře Ústavního soudu ČR. *Jurisprudence*. 2008, roč. 18, č. 1, s. 3-19. ISSN 1802-3843.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a Zdeňka GREGOROVÁ. Nesezdané soužití v právním řádu České republiky. *Právní rozhledy*. 1998, roč. 6, č. 5, s. 209 -214. ISSN 1210-6410.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. České rodinné právo ve světle evropských harmonizačních tendencí. *Právník*. 2012, roč. 151, č. 12, s. 1161-1184. ISSN 0231-6625.

WESTPHALOVÁ, Lenka a Ondřej SPÁČIL. Nová právní úprava osobních vztahů mezi manžely. *Právní rozhledy*. 2013, roč. 21, č. 6, s. 216-222. ISSN 1210-6410.

Právní předpisy

Císařské nařízení č. 276/1914 Ř. z., *částečná novela k obecnému zákoníku občanskému* ve znění k 1. 1. 1917

Císařské nařízení č. 69/1916 Ř. z., *částečná novela k obecnému zákoníku občanskému,* ve znění k 1. 4. 1916

Důvodová zpráva, *zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník,* v posledním znění

Usnesení č. 2/1993 Sb., *předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky* v posledním znění

Ústavní zákon č. 150/1948 Sb., *Ústava Československé republiky* ve znění k 9. 6. 1948

Zákon č. 115/2006 Sb., *zákon o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů* v posledním znění

Zákon č. 117/1852 Ř. z., *o zločinech, přečinech a přestupcích* ve znění k 1. 9. 1852

Zákon č. 141/1950 Sb., *občanský zákoník* ve znění k 1. 1. 1966

Zákon č. 141/1961 Sb., *Trestní řád* v posledním znění

Zákon č. 265/1949 Sb., *o právu rodinném* ve znění k 1. 9. 1959

Zákon č. 305/2008 Sb., *o nemocenském pojištění* v posledním znění

Zákon č. 36/2005 Sb.*, Z. z., zákon o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov*

Zákon č. 40/1964 Sb., *občanský zákoník* ve znění k 1. 1. 2013

Zákon č. 40/2009 Sb., *Trestní zákoník* v posledním znění

Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v posledním znění

Zákon č. 94/1963 Sb., *zákon o rodině* ve znění k 1. 1. 2013

Zákon č. 946/1811 Sb. zák. soud., *Obecný zákoník občanský* ve znění k 1. 1. 1917

Zákon č. 99/1963 Sb., *Občanský soudní řád* v posledním znění

Zákon. č. 153/1923 Sb., *kterým se upravují některé služební poměry četnictva a některé četnické požitky, zejména odpočivné a zaopatřovací* ve znění k 1. 1. 1920

Zákon č. 361/2000 Sb., *o provozu na pozemních komunikacích* v posledním znění

Soudní rozhodnutí

Nález Ústavního soudu ze dne 14. 6. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 7/15

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 8. 2016, sp. zn. Pl. ÚS 16/15

Nález Ústavního soudu ze dne 22. 7. 2016, č. 234/2016 Sb.

Rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové č. j. 19 Co 123/2022-134 ze dne 6. 12. 2022

Rozhodnutí Okresního soudu v Trutnově č. j. 19 C 273/2021-100 ze dne 28. 3. 2023

Rozhodnutí Okresního soudu v Trutnově č. j. 9 C 267/2021-51 ze dne 25. 8. 2022

Rozsudek Krajského soudu v Praze, č. j. 100 Co 105/2021-210 ze dne 21. 6. 2021

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 02. 06. 2020 sp. zn. 21 Cdo 3017/2019/II

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 10. 10. 2012, sp. zn. 21 Cdo 678/2011

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16. 3. 2022 sp. zn. 21 Cdo 252/2021

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 11. 2016 sp. zn. 26 Cdo 1454/2016

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. 7. 2022 sp. zn. 22 Cdo 3070/2021

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 01. 2019 sp. zn. 26 Cdo 3382/2017

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2023 sp. zn. 22 Cdo 3831/2022

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2021 sp. zn. 22 Cdo 3428/2020

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2012 sp. zn. 21 Cdo 4795/2009

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 24. 01. 2019 sp. zn. 26 Cdo 3975/2017

Rozsudek Okresního soudu v Benešově č. j. 7 Nc 99/2020-81 ze dne 3. 2. 2021

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 4. 2014 sp. zn. 21 Cdo 1203/2013

Usnesení Okresním soudem v Benešově, č. j. 5 C 220/2020-387

Webové stránky a elektronické zdroje

BOBEK, Michal. *Martin Bílý: zrušme SJM* [online]. [cit. 25.7.2023]. Dostupné z: https://jinepravo.blogspot.com/2009/03/martin-bily-zrusme-sjm.html

Brocardi.it: Tito VI – Codice Civile – Del matrimonio [online]. [cit.10.7.2023]. Dostupné z: https://www.brocardi.it/codice-civile/libro-primo/titolo-vi/

Ceflonline.net: Commission on European Family Law [online]. [cit.9.7.2023]. Dostupné z: http://ceflonline.net/country-reports-by-jurisdiction/

Ceskovdatech.cz: o rozvodech v Česku [online]. [cit.13.8.2023]. Dostupné z: https://www.ceskovdatech.cz/clanek/38-ne-vsechno-se-paruje-aneb-o-rozvodech-v-cesku/#article-content

E-justice.europa.eu: Majetkové poměry v manželství [online]. [cit.10.7.2023]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/36686/CS/matrimonial_property_regimes?ITALY&clang=cs

E-justice.europa.eu: Rodinné věci [online]. [cit.9.7.2023]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/44/CS/family_matters?init=true

E-justice.europa.eu: Rozvod a rozluka [online]. [cit.9.7.2023]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/45/CS/divorce_and_legal_separation?GERMANY&member=1

E-justice.europa.eu: Rozvod a rozluka [online]. [cit.9.7.2023]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/45/CS/divorce_and_legal_separation?POLAND&member=1

E-justice.europa.eu: Rozvod a rozluka [online]. [cit.10.7.2023]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_divorce-45-it-maximizeMS_EJN-cs.do?member=1

Gesetze-im-internet.de: German Civil Code [online]. [cit.9.7.2023]. Dostupné z: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/englisch_bgb.html#p5456

GŘÍBKOVÁ, Petra. *Judikatura jako fenomén* [online].[cit.5.8.2023]. Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/judikatura-jako-fenomen

HRMOVÁ, Monika. *K právnímu režimu obvyklého vybavení rodinné domácnosti* [online]. [cit.18.7.2023]. Dostupné z: http://www.epravo.cz/top/clanky/k-pravnimu-rezimu-obvykleho-vybaveni-rodinne-domacnosti-94678.html

Isap.sejm.gov.pl: Akty prawne wg hasel – rodzinne i opiekuńcze prawo [online]. [cit.6.7.2023]. Dostupné z: https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/ByKeyword.xsp?key=rodzinne%20i%20opieku%C5%84cze%20prawo

KOLMAN, Petr. *Rodinné právo: Manželství pro všechny a logická nesprávnost* [online]. [cit.22.6.2021]. Dostupné z: https://www.epravo.cz/top/clanky/rodinne-pravo-manzelstvi-pro-vsechny-a-logicka-nespravnost-113158.html

KOPEČKOVÁ, Andrea. *K pojmu společná domácnost* [online]. [cit.2.7.2023]. Dostupné z: https://www.epravo.cz/top/clanky/k-pojmu-spolecne-domacnosti-100793.html

Lidovky.cz: Další rána církvi. Důvěra ve víru u mladých Poláků klesá, už nejsou tolik zbožní jako před čtvrt stoletím [online]. [cit.3.7.2023]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/svet/u-mladych-polaku-vyrazne-klesa-zboznost-i-duvera-v-katolickou-cirkev.A210305_210739_ln_zahranici_lihav

PAVLÍKOVÁ, Barbora. *Obvyklé vybavení rodinné domácnosti* [online]. [cit.16.7.2023]. Dostupné z: http://www.legalsk.cz/clanek/obvykle-vybaveni-rodinne-domacnosti

TOMEŠOVÁ, Jana. *rodinná domácnost manželů a její ochrana* [online]. [cit.6.7.2023]. Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/rodinna-domacnost-manzelu-a-jeji-ochrana

TOMEŠOVÁ, Jana. *Ochrana rodinné domácnosti dle aktuální judikatury* [online]. [cit.29.7.2023]. Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/ochrana-rodinne-domacnosti-dle-aktualni-judikatury

ZACHOVALOVÁ, Tereza. *Rodinná domácnost pojmů* [online]. [cit.28.7.2022]. Dostupné z: http://wiki.iurium.cz/w/Rodinná_domácnost

Idnes.cz: ministerstvo poprvé pustilo dítě z ústavu k výchově registrovanému páru [online]. [cit. 18. 7. 2023] Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/prvni-registrovanypar-oficialne-dostal-k-vychove-dite-z-ustavu-px2-/domaci.aspx?c=A110610_140159_domaci_taj

iRozhlas.cz: Tradiční rodina se v Evropě rozpadá. Kvůli registrovanému partnerství? [online]. [cit.8.8.2023]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/tradicni-rodina-se-v-evrope-rozpada-kvuli-registrovanemu-partnerstvi-_201501261711_msulek

Muj-pravnik.cz: nesezdané soužití a jeho právní aspekty [online]. [cit.12.8.2023]. Dostupné z: https://muj-pravnik.cz/nesezdane-souziti-jeho-pravni-aspekty

Novinky.cz: zrušme povinné společné jmění manželů, navrhuje soudce [online]. [cit. 20.7.2023]. Dostupné z: http://www.novinky.cz/finance/346936-zrusme-povinnespolecne-jmeni-manzelu-navrhuje-soudce.html

Wikipedie: nesezdané soužití [online]. [cit.29.6.2023]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Nesezdané_soužití

Za*konyprolidi.cz: Vzájemná práva a povinnosti registrovaných partnerů* [online]. [cit.11.7.2023]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/blog/vzajemna-prava-a-povinnosti-registrovanych-partneru.htm

Zakonyprolidi.cz: Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství [online]. [cit.14.8.2023]. Dostupné z: https://www.zakonyprolidi.cz/media2/file/1707/File12269.pdf?attachment-filename=5774812-2016-10-24-text-navrhu-6066702.pdf